

Södertörns högskola | Institutionen för ekonomi och företagande

Kandidatuppsats 15 hp | Turismvetenskap | Vårterminen 2011

Att resa i skräckens spår

– en studie om fenomenet Dark Tourism

Av: Annika Jonsson & Madelene Johansson

Handledare: Dennis Zalamans

Abstract

Dark Tourism is a relatively new concept, but as a phenomenon it has existed for centuries in the form of pilgrimages and gladiator games. The term includes visits to places associated with death and disaster, and has in more recent years become a highlighted tourist niche. This paper addresses the phenomenon of Dark Tourism and the reasons behind a visit to such an attraction. To find out the motive behind people's visits, interviews were conducted with respondents who have previously visited one or more Dark Tourism sites. A total of 32 people were interviewed about what influenced them to go to such a macabre place. Observations were also performed on five Dark Tourism attractions, in order to provide a greater understanding for their attractiveness and appeal.

In our research we found that, often, a multiple reasons lay behind the choice to visit a Dark Tourism site. Two of the main reasons stated by the respondents for their visits, were history and education, with the motivation that the abovementioned referees wanted to experience and learn about the past simultaneously. We also found that curiosity for attractions characterized as "different", was a strong motivation for many of our interviewed.

Key words: Dark Tourism, tourist motivation, attractions

Sammanfattning

Dark Tourism är ett relativt nytt begrepp men fenomenet har existerat i århundraden exempelvis i form av pilgrimsfärder och gladiatorspel. Begreppet innefattar besök till platser som kopplas till död och katastrofer, vilket har blivit en turistnich som uppmärksammas mer under de senaste åren. Denna uppsats tar upp fenomenet Dark Tourism och vilka motiven är till att besöka en sådan attraktion. För att få reda på motivet bakom människors vistelser har intervjuer utförts med respondenter som besökt Dark Tourism områden. Sammanlagt intervjuades 32 personer kring vad som påverkat dem att åka till en sådan makaber plats. Observationer har även utförts på fem Dark Tourism attraktioner för att ge en större förståelse kring deras dragningskrafter.

I arbetet fann vi att det ofta fanns flera motiv till ett besök på en Dark Tourism plats. Historia och utbildning var ett av de främsta skälen till besöken då de ville uppleva och få kunskap om det förgångna. Vidare framkom det att nyfikenhet av att besöka en annorlunda attraktion för många utgjorde ett starkt motiv till deras besök.

Nyckelord: Dark Tourism, turist motiv, attraktioner

Innehållsförteckning

1. Inledning.....	1
1.1 Bakgrund	1
1.2 Problemdiskussion.....	2
1.3 Syfte.....	2
1.4 Avgränsning	2
1.5 Uppsatsens disposition	3
2. Teoretisk referensram	4
2.1 Tidigare forskning	4
2.2 Dark Tourism.....	5
2.2.1 Thanatourism.....	6
2.2.2 Grief Tourism	6
2.2.3 Holocaust Tourism	6
2.2.4 Prison Tourism	7
2.2.5 Disaster Tourism.....	7
2.2.6 Battlefield Tourism.....	7
2.3 Vad är en attraktion	8
2.4 Turist motivation	8
3. Metod.....	10
3.1 Motivering	10
3.2 Urval	11
3.3 Genomförande	11
3.4 Bedömning av datakvalitet	12
3.5 Etiska överväganden.....	13
4. Empiri.....	14
4.1 Auschwitz.....	14

4.1.1 Auschwitz historia	14
4.1.2 Reflektioner kring besöket på Auschwitz.....	14
4.2 Tortyrmuseer	16
4.2.1 Information om Tortyrmuseerna	16
4.2.2 Reflektioner kring besöket vid tortyrmuseerna	16
4.3 Kostnice kyrkan.....	17
4.3.1 Kostnice kyrkans historia	17
4.3.2 Reflektioner kring besöket vid Kostnice kyrkan	18
4.4 Långholmens vandrarhem och museum	18
4.4.1 Långholmens historia	18
4.4.2 Reflektioner kring besöket vid Långholmens vandrarhem och museum.....	18
4.5. Intervjuresultat.....	19
4.5.1 Respondentinformation	19
4.5.2 Historia och utbildning	21
4.5.3 Kultur.....	22
4.5.4 Spänning	23
4.5.5 Minnas	24
4.5.6 Nyfikenhet	24
4.5.7 Rekommendationer.....	25
4.5.8 Verklighetsförankring.....	25
5. Analys.....	27
6. Slutsats.....	32
Källförteckning.....	34
Bilaga 1 Intervjuguide	
Bilaga 2 Kodning och tematisering	
Bilaga 3 Pullfaktorer	
Bilaga 4 Ansvarsområden	

Figur 1: Bild på besökta områden i Europa, Sid. 2

Figur 2: Dark Tourism, Sid. 7

Figur 3: Pull faktorer, Sid. 29

1. Inledning

”Dark Tourism is the act of travel and visitation to sites, attractions and exhibitions which have real or recreated death, suffering or the seemingly macabre as a main theme.”

Stone & Sharpley (2008)

1.1 Bakgrund

Människor har sedan urminnes tider fascinerats av mörka och skrämmande platser som omger dem. Pilgrimsfärder ses som en av de äldsta typerna av turism, vilka ibland associeras till död av en eller flera personer. Även gladiatorspelen i Rom samt hängningar av häxor och kriminella under medeltiden var en form av dödsrelaterad turism (Sharpley & Stone 2009:4), något som sedan utvecklats till fenomenet Dark Tourism. Vid gladiatorspelen samlades en stor mängd människor för att se andra kämpa i ett spel på liv och död. Denna fascination av död och det makabra liknas med den värre delen av Dark Tourism då människor besöker platser där de vet att död ska förekomma, exempelvis en avrättning.

Enligt Foley och Lennon (2000:8) samt Deuchar (1996:212–221) började den kronologiska starten för Dark Tourism med Titanic-katastrofen 1912, inte enbart för att den sjönk utan även för att det hade varit lätt att rädda många liv om det hade gjorts på ett annat sätt. Titanics seglats över ishavet slutade abrupt och detta gjorde det svårt att göra den till ett attraktionsmål eftersom båten sjönk ute på öppna havet. Katastrofen kring båtens undergång spred sig i media och fick en stor kännedom i västvärlden. Sharpley och Stone (2009:3f) menade däremot att branden på SS Morro Castleskeppet år 1934 mellan Havana och New York (då 137 passagerare dog) var början på fenomenet Dark Tourism. Uppskattningsvis besökte cirka 250 000 människor vraket efter att nyheten hade spridit sig via radio och tidningar (Sharpley & Stone 2009:3f). Foley och Lennon (2000:3) menar att det finns klara bevis för att turister har intresserat sig för illdåd och katastrofer som fenomen under den senare delen av 1900-talet och början av 2000-talet. Under denna tid uppkom begreppet Dark Tourism och 1982 var första gången attributet Dark Tourism definierades i tidningen New York Times (Cooper & Cooper 2010:91).

En viktig faktor som spelat en stor roll i Dark Tourism's utveckling är Internets snabba informationskällor som gjort det möjligt att ta reda på relevant fakta om dessa destinationer. Transportmedlens utveckling gör det möjligt att färdas snabbare en längre sträcka och detta har haft en avgörande roll för Dark Tourism och turismen i allmänhet. Utöver detta har även filmer haft en betydande roll för att öka intresset av Dark Tourism, exempelvis Stephen Spielbergs film Schindlers List spelades in i Auschwitz och gav platsen en ökad kännedom. Dark Tourism ses som en produktvara inom turismen, men Foley och Lennon (2000:3) hävdar att Dark Tourism både är en produkt och ett inflytande av det moderna samhället vi lever i. Politik, ekonomi, sociologi samt teknologi i den nutida världen är enligt dem viktiga faktorer till varför Dark Tourism blivit så populärt. Författare som Novelli (2005:57) påstår däremot att Dark Tourism är en biprodukt av olika former av turismen som exempelvis kyrkogårdsturism. Novelli (2005:53) menar även att Dark Tourism är en annan form av postmodern hyperrealitet, vilket innebär att skilja det abstrakta från verkligheten.

1.2 Problemdiskussion

På 80- talet kom den omdebatterade filmen Motorsågsmassakern som möttes av en stor skara antiaktivister. Dessa motståndare påstod att filmen skulle påverka människor negativt genom det extrema våld som förekom. Idag kan vi se filmer som Saw, The Hostel och liknande som är betydligt brutalare men som inte möts av hård kritik på samma sätt. Detta kan tyda på att toleransen för våld och död har ökat. Död och lidande visas idag mer på film och i media, i och med detta kan också intresset för makabra platser ha ökat. Är det fascinationen av död som lockar människor till Dark Tourism platser eller kan det finnas andra motiv? Dessa reflektioner gör att vi vill undersöka motiven bakom människors beslut att resa till Dark Tourism attraktioner.

1.3 Syfte

Syftet med uppsatsen är att genom egna observationer på Dark Tourism platser samt genom intervjuer med människor som besökt makabra attraktioner få en större förståelse kring fenomenet Dark Tourism samtidigt som vi får en uppfattning om vad som lockar med sådana platser. Det insamlade materialet kommer vi sedan att koppla ihop med teorier som styrker vårt resultat. Uppsatsen skall belysa en säregen del av turismen som kan vara till användning för att förstå och locka kunder till ett nischat turismföretag. För att kunna genomföra vår uppsats och besvara syftet har vi utformat denna frågeställning:

- Vilka motiv ligger bakom människors besök till Dark Tourism platser?

1.4 Avgränsning

Observationer kommer att beröra Auschwitz i Polen, Långholmens vandrarmuseum och museum i Stockholm, Kostnice kyrkan i Sedlec samt två tortyrmuseer i Prag - Tjeckien och på så vis avgränsar vi oss i det syftet från andra Dark Tourism attraktioner. Konsekvenserna av denna avgränsning gör att de intervjuer som utförts på plats endast nått ut till människor som besökt just dessa platser. För att nå fler Dark Tourism besökare har därför också intervjuer skett med människor från ett reseforum. Intervjuerna avgränsas från människor som besöker Dark Tourism platserna i jobb eller skolsyfte, då de själva inte har bestämt besöket. Skolklasser samt affärsresenärer kan befinna sig på platsen på grund av att en annan bestämt besöket åt dem och detta gör att motiv kan saknas för just dessa personer. Vi vill i denna uppsats endast intervjua de människor som själva valt att besöka platserna.

Figur 1. Bild på Besökta områden i Europa, Källa: Egen

1.5 Uppsatsens disposition

Kapitel 1: Under detta kapitel ingår bakgrund som beskriver fenomenet Dark Tourism och vad ämnet står för. Här ingår även uppsatsens syfte som förklarar dess innehåll. Sist i kapitlet tas avgränsningar upp där det beskrivs inom vilken ram uppsatsen kommer att hållas.

Kapitel 2: Teoretisk referensram omfattar tidigare forskning som ger läsaren en förståelse till den forskning som finns inom ämnet. Därefter tas fenomenet Dark Tourism upp samt dess underkategorier. Sedan följer en beskrivning av vad en attraktion är samt turistmotivation. Valet av att lägga teorikapitlet före metodkapitlet beror på att Dark Tourism är ett relativt okänt fenomen och därför behövs en förklaring till vad ämnet innefattar. Förståelsen tydliggör de resterande kapitlen.

Kapitel 3: Metodkapitlet beskriver tillvägagångssättet för informationsinhämtningen. Insamlandet beskrivs utifrån motivering, urval, genomförande, bedömning av datakvalitet samt etiska överväganden.

Kapitel 4: Empirikapitlet inleds med observationerna där attraktionerna först beskrivs och därefter reflekteras det kring upplevelsen vid besöket. Attraktionerna rangordnas utifrån den tidsföljd som observationerna skedde. Slutligen redovisas resultaten från de intervjuade respondenterna med utgångspunkt i sju teman som täcker motiven till deras Dark Tourism besök.

Kapitel 5: I detta kapitel analyseras de resultat som framkommit utifrån observationerna och intervjuresultaten. Analysen kopplar samman resultaten med teorin och den tidigare forskningen.

Kapitel 6: Slutsatsen knyter ihop forskningsarbetet och visar de resultat som framkommit genom denna studie. Kapitlet tar även upp förslag på vidare forskning inom ämnet.

2. Teoretisk referensram

I detta kapitel börjar vi med att redogöra för den tidigare forskning som finns om Dark Tourism, detta för att visa på den förståelse vi haft inom ämnet. Därefter tar vi upp de teorier och begrepp som genererat en större kunskap kring ämnet, samtidigt som delar av dem har kunnat kopplas till vårt insamlade material.

2.1 Tidigare forskning

Dark Tourism är ett relativt nytt begrepp även om fenomenet har funnits under en mycket lång tid. Detta gör att det idag inte finns så mycket forskning kring Dark Tourism och forskare (Sharpley & Stone 2009:6) efterfrågar en mer akademisk forskning kring Dark Tourism och då är det främst ett efterfrågansperspektiv som de lyfter fram som intressant. Den forskning som finns kring Dark Tourism tar upp olika aspekter av fenomenet där fokus legat på att ge en beskrivning av begreppet Dark Tourism och de platser som finns inom detta område samt att synliggöra processen från en makaber plats till en turistprodukt.

Bauman (1992) undersökte hur en kommersialisering av platser relaterade till döden sker. Där såg han främst till människors förhållningssätt till döden och hur utvecklingen har skett för hur vi uppfattar oss som dödliga varelser. Utifrån detta har han sedan studerat hur ett Dark Tourism område kan få en affärsmässig prägel. Heller (2005) inriktade även sitt arbete på denna aspekt genom att studera händelsen i New York den 11:e september 2001. I arbetet ville hon se hur denna tragedi går från en tragisk händelse till att bli en produkt som lockar många människor. Heller (2005) fann att bilder används för att förstärka den kulturella identiteten som får människor att känna en starkare nationstillhörighet. En marknad skapas genom att visa bilder innan tornen rasade och sedan efteråt, detta för att fokusera på konsumenters efterfrågan och på deras relation till upplevelser förknippade med katastrofer. Därefter talar hon om att souvenirer kring olyckan säljs för att ge besökarna en patriotisk känsla.

Vidare har det fokuserats kring begreppet Dark Tourism och dess platser, där forskare vill ge en bild av dessa morbida attraktioner. Blom (1998) undersökte fenomenet som ett morbid - begrepp där han såg till hur denna nisch ser ut och hur den har utvecklats genom tiderna. Morbid turism belyses i studien från Sovjetunionen och Lenins tid till Prinsessan Dianas död 1997. Prinsessan Dianas död har lett till en starkare profil kring den morbida turismen. I och med att hennes död och den sorg som skedde efteråt uppmärksammades i media, har denna del av den morbida turismen levt upp och ses inte längre som lika makaber. Även Rojek (1993) har fokuserat på detta perspektiv genom att undersöka platser vars attraktionskraft ligger i dess koppling till död. Studien tar upp hur synsättet har utvecklats inom fritids- och reseindustrin, samt främst hur efterfrågan har förändrats under vår moderna tid och vad det kan beror på. Dark Tourism platser blir historiskt intressanta då besökare kan se dessa attraktioner som en verklig undersökningsplats, då händelserna skett på området. Foley och Lennon (2000) var inne på samma spår då deras fokus låg på att studera Dark Tourism och dess dragningskraft. Under studien tillbringade författarna många år att undersöka Dark Tourism platser runt om i världen för att förstå kopplingen mellan död, turism och exploatering. Författarna beskriver vad de upplevde genom sina resor med fokus på koncentrationsläger i Polen och Tyskland samt ett flertal Dark Tourism platser i USA.

På senare tid har det forskats mer om intresset kring Dark Tourism destinationer, där svar på varför människor fascinerats av sådana platser försöker finnas. Wilson (2008) har utfört en undersökning om fängelseturismen i Australien. För civila människor som besöker en fängelseattraktion finns det två

saker som upplevelsen utgörs av. Dels är det känslor som kopplas ihop med det flyktiga besöket, samt att besökaren flätas samman med de känslor som de har om livet och förhållandena i ett fängelse (Wilson 2008:13). Besöket ger dem en glimt av hur livet kunde vara på fängelserna och detta gör att de lever sig in i fångarnas situation. Chris Ryan (2007:4) talar om besökare till krigsplatser som ofta vill ta in hela känslan kring området samt förstå upplevelsorna som de inblandade i kriget var med om. Människor som dött på dessa platser blir en åskådning för besökarna. Några dog som hjältar andra som veklingar, några dog med rädsla och andra med hat. Besökare vill ta till sig de känslor som funnits i det området. Dock åker inte alla besökare till platserna enbart för att åskåda, utan även för att sörja nära och kära samt komma ihåg något som de själva har upplevt. Thomas Turnell – Read (2009) gjorde en kvalitativ undersökning av hur unga människor upplever ett besök på Auschwitz- Birkenau. Hans resultat visade att majoriteten av de fem respondenterna valde att besöka Auschwitz på grund av rekommendationer från vänner, men även bekanta som själva hade besökt området eller hade judisk anknytning (Thurnell – Read 2009:33). Flera av hans respondenter kände att besöket kändes obligatoriskt då de befann sig i Polen (Thurnell – Read 2009:34). Vidare framkom det att ungdomarna även blev influerade av filmer, utbildning och historia som påverkade deras upplevelse av besöket. Novelli (2005:55) tar i sin bok upp att personer som besöker Dark Tourism platser upplever känslor likt: osäkerhet, tacksamhet, en känsla av medlidande och även överlägsenhet. Vidare har Novelli (2005:54) delat in Dark Tourism i sju kategorier:

- Besök av en plats för att förstå sitt förflutna. (koncentrationsläger, 9/11,)
- Romanticism: en krigsplats eller en tortyrplats, där personen lever sig in i situationen.
- Barbarism: besökaren känner medlidande till offren i en händelse (spanska inkquisitionen)
- Nationalistisk identitet: en känsla av vi och dem.
- Mystik upplevelse: exempelvis Grounded Zero, där tragedi en gång skett som skapar en känsla av mystik, speciellt för dem som upplevt katastrofen. Det radioaktiva området Tjernobyl är också ett sådant exempel.
- En spirituellt upplevelse, kopplas ihop med mystikupplevelsen, men är bredare i den utsträckningen att besökaren inte behöver en koppling till platsen sedan tidigare (Kostnice kyrkan).

2.2 Dark Tourism

Dark Tourism begreppet är relativt nytt och det finns ett flertal diffusa definitioner. Vi har i denna uppsats valt att använda oss av en definition som vi anser tydligt beskriver fenomenet. Definitionen skrevs av Philip Stone som länge forskat kring ämnet. ”*Dark Tourism is the act of travel and visitation to sites, attractions and exhibitions which have real or recreated death, suffering or the seemingly macabre as a main theme.*” Tarlow (2005:48) beskriver Dark Tourism som följande: “*visitation to places where tragedies or historically noteworthy death has occurred and that continue to impact our lives*”. Denna definition tar inte upp den makabra delen inom Dark Tourism utan fokuserar mer på tragedier och historiska händelser. Lennon och Foley (2000:12) beskriver Dark Tourism genom att se till händelser som skett under vår moderna tid, cirka 1900 – talet och framåt. De menar på så vis att äldre makabra händelser inte räknas till Dark Tourism.

Det kan sägas att Dark Tourism är en blandning av arv och historia, turism och tragedier. I boken *Dark Tourism – the attraction of death and disaster* (Foley & Lennon 2000:23), lyfter författarna fram att turistmotiven spelar en näst intill oviktig roll inom Dark Tourism. De menar att motiven dock kan ha en liten inverkan då människor genom media kan påverkas att besöka en plats då de vill uppleva det riktiga bakom en för dem uppmålad bild. Dark Tourism erbjuder sin besökare att få uppleva en illusion av sin egen död. Han eller hon kan romantisera sin egen bild av hur de själva kommer att avsluta sitt liv.

Genom att beskåda andra, ser människor sig själv och sin egen dödlighet (Sharpley & Stone 2011:25). Dark Tourism består av fem underkategorier:

- Grief Tourism
- Prison Tourism
- War Tourism
- Disaster Tourism
- Holocaust Tourism

2.2.1 Thanatourism

Thanatourism är en sorts benämning på Dark Tourism, men är starkare kopplat till ordet död. Seaton (1996) definierar Thanatourism som följande” Thanatourism is all about travelling to places that where once (or still are) associated with pain, suffering, horrible living condition, natural and manmade disasters or death.” Utöver denna definition beskriver Seaton (1996:240) ytterligare två faktorer gällande Thanatourism. Han anser att fenomenet definieras genom människors beteenden där deras motiv har en viktig roll, istället för att se till destinationens karaktär. Seaton (1996:240) upplever att människors behov har en betydande roll inom död och katastrofturism till skillnad från Lennon och Foley (2000:23) som inte ser det som en betydande del av Dark Tourism. Den andra faktorn syftar till den grad av fascination människor har till död samt om det är en enskild eller flera motivationer. Vidare menar Seaton (1996) att det finns fem olika grader av Thanatourism:

- Resa för att se död (hängningar, avrättningar etc.)
- Resa till platser efter att död har inträffat (koncentrationsläger, katastrofområden).
- Resa till interneringsplatser och minnesplatser (gravar, monument).
- Reenactments – liknande rollspel, (rollspel inom inbördeskrig)
- Resa till syntetiska platser där bevis från död har samlats (museum)

2.2.2 Grief Tourism

Grief Tourism definieras som “*The act of travelling to the scene of a tragedy or disaster*” (www.grief-tourism.com) och innebär att människor besöker en plats främst för att sörja välkända personer eller ett katastrofområde där många dött. Definitionen innefattar både besök till exempelvis prinsessan Dianas och Michael Jacksons gravar, samt vistelser till platser där mord och katastrofer har skett. En underkategori till grief tourism är den så kallade graveyard tourism som innefattar människor som besöker olika slags gravplatser. Dessa besök behöver inte innefatta kända personers gravplatser eller att besöka en specifik gravplats utan hit räknas även enbart ett besök på en kyrkogård. På www.grief-tourism.com framkommer det att grief tourism handlar om platsen, historien och uppståndelsen medan Dark Tourism mer fokuserar på upplevelsen. Auschwitz kan också ses som en grief tourism attraktion för dem som åker dit för att sörja de avlidna. En attraktion kan på så vis tillhöra olika typer av Dark Tourism kategorier beroende på motivet bakom besöket.

2.2.3 Holocaust Tourism

Snart 70 år efter hemskheterna vid koncentrationslägren i Europa drar de fortfarande ett stort antal besökare. Det är inte enbart koncentrationsläger som lockar utan även museum och utställningar världen över som fokuserar på förintelsetemat. All form av turism som inkluderar förintelsen såsom koncentrationsläger, förintelsemuseum samt Anne Franks museum i Amsterdam räknas till holocaust tourism. En del israeler följer med sina föräldrar till Polen för att uppleva det föräldrarna varit med om,

vilket också är en form av Holocaust tourism (Zelizer 2001:168). Slavery – heritage tourism kopplas samman med holocaust tourism där ett specifikt folkslag farit illa. Hit räknas platser där slaveri ägt rum som delar av Västafrika och Karibien (<http://pages.123-reg.co.uk>).

2.2.4 Prison Tourism

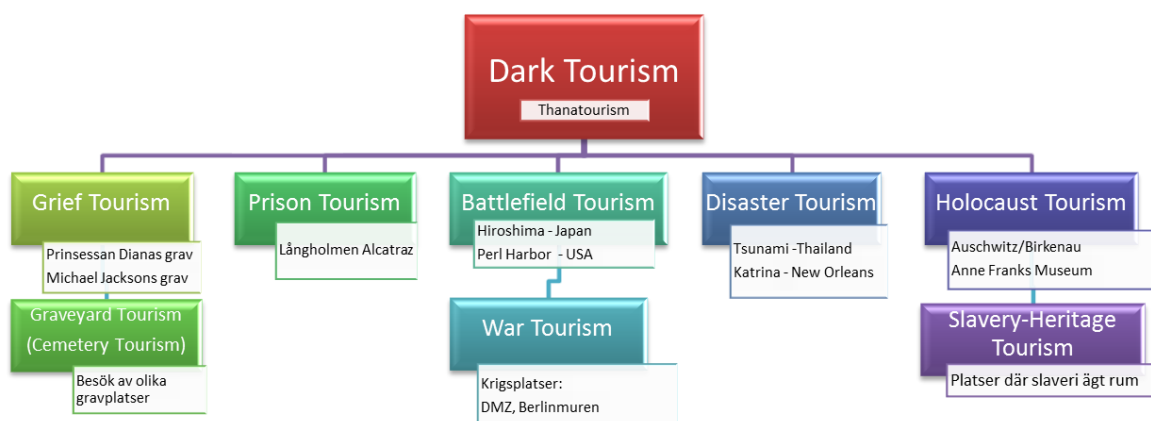
Över hela världen besöker människor platser där fängelser har funnits, så som Alcatraz i USA, Londons Bloody Tower och Auschwitz i Polen (Wilson 2008:9). Dessa är en del av ett växande fenomen som går under namnet Dark Tourism. Begreppet Dark Tourism innefattar inte endast fängelseattraktioner utan även andra makabra platser. Därför finns begreppet prison tourism som endast fokuserar på fängelseattraktioner och utgör en del av helhetsbegreppet Dark Tourism. Fängelseturism inkluderar inte enbart nerlagda fängelser som museer utan även ombyggda fängelser som idag har en annan funktion, likt Långholmens vandrarhem där besökare kan sova över i en cell (Smith 2008:93).

2.2.5 Disaster Tourism

Begreppet innefattar besök på platser där naturkatastrofer oftast har inträffat. Till dessa platser åker människor för att se och uppleva stället, men även för att hjälpa till i volontärsyfte. Platser som räknas till dessa är bland annat Tsunamin i Thailand 2004, New Orleans översvämningarna efter orkanen Katrina i USA 2005, kärnkatastrofen Tjernobyl i Ukraina samt vulkanutbrottet på Island 2010. I denna typ av turism kan offren berätta om vad de upplevt i utbildningsyfte (Edelstein, Tysiachniouk, Smirnova 2007:179f). Turister av detta slag åker till platser där katastrofer har inträffat för att få vara ”delaktiga i historien” genom att själva närvara (Berger: 2007:11f).

2.2.6 Battlefield Tourism

Battlefield Tourism omfattar människor som besöker en plats som förknippas med en krigshändelse. Hit räknas besök till bland andra Hiroshima, Pearl Harbor, krigsgravarna i Normandie samt Cu chi krigstunnlarna i Vietnam. War tourism är en underkategori till battlefield tourism som även fokuserar på krig, men tyngden ligger mer i att besöka aktiva krigsområden. Seaton (1998:13) talar om att slaget vid Waterloo 1815 är den krigsplats som lockat ett stort antal människor under en längre tid. Besökare kom tidigt till platsen, redan under tiden striderna fortfarande pågick. Efter detta slag följdes en rad olika krigslag som har lockat besökare världen över och gjort att battlefield tourism fortfarande pågår.

Figur 2. Dark Tourism. Källa: egen

2.3 Vad är en attraktion

Själva attraktionen är den fysiska funktion och det evenemang som besökarna åker till. En attraktion kan locka en storskalig publik såsom bofasta, nykomlingar, besökare, affärsmän och investerare (Kotler, Heider, Rein 1993:140). Platser som kan kategoriseras som attraktioner är: områden med naturlig skönhet och prägel såsom fjällen i Sverige eller Niagarafallen i USA. En attraktion kan även vara en historia eller berömda personligheter, exempelvis Dalai Lama som i och med ett besök lockar till sig många åskådare. På så vis blir han som person en attraktion då han har föreläsningar på en plats. En attraktion kan också kretsa kring shoppingplatser likt Ullared nära Göteborg, kulturella sevärdheter såsom Eiffeltornet i Paris, platser som erbjuder rekreation och underhållning, sportarenor, festivaler och högtidligheter, byggnader, monument och skulpturer samt museer (Kotler et al 1993:141).

Attraktioner är oftast det som avgör till vilket område en turist bestämmer sig för att resa och dessa attraktioner är sammankopplade med resans syfte (Kamfjord 2002:146). För fritidsresenärer utgör attraktionen det de vill se, göra, vara och lära på den utvalda destinationen. Kamfjord (2002:146) talar om tre definitioner på attraktioner, där en attraktion kan tillhöra flera olika kategorier och är på så vis inte bunden till endast en definition. Först sägs attraktioner vara ett erbjudande om en specifik upplevelse, vilket får en människa att vilja resa till just den platsen. Vidare är attraktioner ett erbjudande om aktiviteter och upplevelser som turister planerar att besöka i det område denne kommer att befinna sig i. Sist beskrivs attraktioner som de upplevelser turister verkligen får i området. Detta innebär att definition nummer ett kan ses som att turisten väljer en plats för att den specifikt vill uppleva platsen, exempelvis åker en turist till Prag för att se staden och uppleva de historiska byggnaderna. Andra definitionen syftar till de ställen en resenär kommer att besöka när han väl bestämt sig för ett resmål. När en turist har bestämt sig för att resa till Prag har denne person redan innan resan funnit Kostnice kyrkan som en intressant attraktion att besöka. Detta val påverkar resrutten men det var inte det besöket som bestämde valet av destinationen. Tredje definitionen innefattar attraktioner som resenären uppmärksammar väl på plats, exempelvis när han i Prag går på turiststråket mot gamla staden och ser tortyrmuseet som han finner intressant.

2.4 Turist motivation

Motivet bakom en resa är inte alltid självklart då det ibland finns flera olika motiv som spelar in på valet av en specifik resa eller destination (Zhang & Marcussen 2007:6). En resenär kan välja en plats med motivet att sola och bada på en fin sandstrand kombinerat med ett besök på en historisk eller makaber attraktion. Dagens resenärer är komplexa och motivationen är inte lika tydlig som den var för några sekel sedan. Framtidens turister vill däremot försäkra sig om att det finns ett spänningsmoment i deras resa, även om själva destinationen inte bjuder på några överraskningar (Apostolopolos, Leivadi, Yiannakis 2000:86). Turister har ökat sin kunskap om världen tack vare den mängd information som finns tillgänglig för oss idag (Apostolopolos et al, 2000:76). I boken "the sociology of tourism" (Apostolopolos et al 2000:80) tas åtta nyckelord upp till motivationen och behovet för resandet: rekreation, kompensation, utbildning (kunskap), betraktelse, kommunikation, integration, delaktighet och anpassning till samhället. Mossberg (2007:22) talar om ytterligare motiv till en resa, där människor vill bryta tristessen i vardagen och uppleva något som ses som annorlunda, nytt och spännande, en så kallad extraordinär upplevelse. Vidare diskuterar Mossberg kring sociala behov som kan utgöra ett motiv för resan. Ett besök på en plats kan ses som en chans till att komma in i en gemenskap där intresset är delat. En samhörighet med andra utgör en av människans grunder för att må bra. Motivet formar människors mål och det avspeglar sig i deras val av resa samt beteendet kring resan på så sätt att det påverkar deras förväntningar. Behov, vilja och mål är faktorer som ofta influerar en turists val av resa.

Johnson och Thomas (1993:38) talar om att människor har olika behov och när de vill tillfredställa dessa behov uppkommer motiven. Exempelvis med koppling till Dark Tourism menas då att en turist har ett behov av förståelse eller utbildning och detta skapar motivet till att besöka koncentrationslägret Auschwitz. Därefter framhäver de att människors motiv ofta består av deras behov av att komma ifrån sin hemmiljö för att se och uppleva något annat (Johnson & Thomas 1993:38). På så vis är det psykologiska motiv som ligger till grund för valet av deras resa. Turister kan dock själva ibland vara omedvetna om skälen till varför de reser på det sättet de gör. Flera motiv kan också ligga bakom en och samma resa och detta gör det svårt för turisterna att själv uppge varför de reser till just den platsen. För att beskriva sitt resebeteende och motiv använder flera turister också samma ord som ofta förekommer i broschyrer (Johnson & Thomas 1993:41). Deras påverkan av media och reklam gör att det blir svårt som forskare att säkert veta om motivet bakom deras resa kommer från dem själva eller från texter kopplat till platsen som de omedvetet sett. Turisters val av en specifik destination påverkas inte bara av dem själva utan också av omgivningen, sociala och andra utomstående faktorer.

Mossberg (2003: 50-53) talar om fyra olika upplevelser: Underhållningsupplevelse, utbildningsupplevelse, estetikupplevelse samt eskapismupplevelse, vilka bidrar till olika motiv på resan. Vid en upplevelse som innefattar underhållning, exempelvis att se en skräckfilm eller lyssna på en musikal är det främsta motivet för besökaren att känna en känsla. I denna kategori krävs inte ett aktivt deltagande utan besökaren kan vara där enbart som en åskådare. Den andra upplevelseformen syftar till att få mer kännedom om ett specifikt ting, här är motivet att lära. Ett exempel på detta är föreläsningar eller ett besök på Auschwitz. Tredje typen av upplevelse är estetisk, vilket innebär att besökarna exempelvis kan uppleva en historisk händelse eller återuppleva sin barndom genom att vara på den specifika attraktionen. Främsta motiven till en sådan upplevelse är att kunna vara på plats. Människor vill se en redan uppbyggd konstruktion för att själva kunna bedöma och förstå den (Mossberg 2003:53). Mossberg (2003:52) lyfter fram att besökarna genom denna upplevelse kan leva sig in i andra tider och andra platser. Med koppling till Dark Tourism kan detta liknas med ett besök vid Kostnice kyrkan eller Långholmens fängelse. Sista kategorin som nämns är eskapism där det främsta motivet är att göra, vilket innebär att besökaren aktivt vill vara med i upplevelsen. Reenactments – krigsrollspel, exempelvis Gettysburg och Waterloo är exempel på sådana händelser. Turisters motiv förändras ofta när familjeförhållandena utvecklas (Zhang & Marcussen 2007:6), exempelvis när barn kommer in i bilden söker sig turister till andra upplevelser än när de befann sig i ett annat stadium i livet.

Push och pull faktorer används för att identifiera motivet till varför människor reser men även sambandet mellan dem (Weaver & Lawton 2006:97). Push faktorer är det som motiverar en människa till att vilja resa, medan pull faktorer påverkar vart de väljer att resa (Johnson & Thomas 1993:38). Push (socio- psykologiska) faktorer kan innebära en önskan av att se något annorlunda och komma bort från arbetet och vardagen. Även arv och historia, nostalgi, ego-förstärkning, utforska och utveckla sig själv samt att socialisera sig med andra är vidare exempel på push faktorer. Pull (kulturella) faktorer refererar till destinationens dragningskrafter, det vill säga varför turister bestämmer sig för att besöka en specifik plats (Shaw & Williams 2002:87). Exempel på pull faktorer är utbildning, att komma ihåg en händelse, media samt konstprodukter. Sammanfattningsvis innebär detta att push och pull faktorer hjälper till att se vilka motiv det kan finnas bakom ett besök till en Dark Tourism attraktion.

3. Metod

Detta kapitel beskriver hur vi gått tillväga för att svara på vårt syfte och våra frågeställningar. En kritisk granskning har gjorts av materialet samt redogörs även de etiska riktlinjerna som följts under arbetets gång.

3.1 Motivering

För att kunna besvara uppsatsens syfte och få en djupare förståelse kring begreppet Dark Tourism gjordes en kvalitativ undersökning där både intervjuer och observationer utfördes. En kvalitativ metod passade bäst till arbetet då en djupare förståelse kring vad som gör att människor väljer att besöka platser förknippade med död och lidelse eftersträvades. Den kvalitativa metoden går ut på att finna de egenskaper som tillsammans skildrar fenomenet (Enroth 1984:47) och metoden strävar efter att undersökaren hittar en småskalig målgrupp. Denna målgrupp bör helst ha flera motstridiga sidor så att vi får ut olika typer av företeelsen och kan ta reda på dess olika synvinklar (Enroth 1984:52). Bryman (2011:371) menar att fokuset i en kvalitativ undersökning ligger på människors syn och tolkning av sin egen verklighet. Genom denna metod vill forskaren se den sociala verkligheten genom respondenternas egen syn och uppfattning. Att göra intervjuer med besökare gjorde att de själva kunde berätta om deras intresse kring Dark Tourism attraktioner, samtidigt som det fanns möjlighet att komma med följdfrågor. På så vis var en kvalitativ metod till mer nytta för uppsatsens syfte än en kvantitativ enkätundersökning som har standardiserade frågor och som inte kan ge en djupare förståelse. Bryman (2011:372) uppger att en kvalitativ undersökning ser till meningens av människors beteenden i stället för kvantitativa metoder som enbart fokuserar på beteendet. Studien syftade till att förklara varför turister reser till en Dark Tourism plats, därför var en kvalitativ metod mer lämplig för arbetet.

Observationerna gjorde att vi själva, genom att besöka fem Dark Tourism platser, fick en inblick i vad som intresserar människor att besöka sådana attraktioner. Den direkta observationen innebär att forskaren observerar någon annans beteenden. Ett villkor för observationens giltighet är att observatören inte har något inflytande på objektet som skall studeras och att vi därmed inte styr dess handlingar (Enroth 1984:113). Genom att ha ett flertal observationer och därefter komplettera med intervjuer fick vi en djupare förståelse för ämnet som annars inte hade varit möjligt. De platser som valdes att observeras var Auschwitz i Polen, Långholmens vandrарhem och museum i Stockholm, samt två tortyrmuseum och Kostnice kyrkan i Tjeckien. Dessa områden valdes då de representerar olika delar av begreppet Dark Tourism. Auschwitz är ett förintelseläger som räknas till holocaust tourism, Långholmens vandrарhem och museum räknas till prison tourism, samt tortyrmuseerna och Kostnice kyrkan som tillhör den makabra genren. Observationerna möjliggjorde att en större vidd av Dark Tourism kunde undersökas än om enbart en attraktionsplats hade besökts.

När en vetenskaplig forskning skall utföras kan två olika typer av metoder användas. Den första metoden kallas deduktiv som syftar till att bevisa resultat från tidigare forskning, vilket innebär att ansatsen har teoretiska utgångspunkter. Den andra induktiva metoden utgår från materialet och är inte förankrad i teoretiska premisser. Ofta förekommer en testning av hypoteser som jämförs med verkligheten för att se hur väl dessa överensstämmer (Holme & Solvang 1997:51). Denna uppsats har utgått från materialet, där information samlats in och kodats för att finna gemensamma mönster i de intervjuades berättelser. Materialet kopplades sedan ihop med relevanta teorier som kunde förstärka vårt resultat. På detta vis blir arbetssättet en blandning av induktiv och deduktiv metod.

3.2 Urval

Vi har gjort en undersökning där människor vars mål var att besöka ett så kallat Dark Tourism område har intervjuats. Intervjupersoner hittades genom besök på fem Dark Tourism attraktioner där vi på plats frågade om människor var intresserade av att ställa upp på en intervju. De övriga intervjuerna skedde genom att vi på reseforumet hospitalityclub.org lade upp en tråd om Dark Tourism där människor som besökt sådana områden efterfrågades. De som var intresserade fick sedan svara på frågor om ämnet som mejlades över till dem. Sammanlagt hittades 32 intervjupersoner till uppsatsen. Utifrån dessa intervjuer söktes gemensamma teman som kunde skapa en större förståelse kring vad det är som lockar människor att besöka makabra platser.

3.3 Genomförande

För att besvara syftet har vi rest till fem Dark Tourism platser för att få en större förståelse för vad som lockar människor att besöka sådana attraktioner. På destinationerna utfördes intervjuer med besökare för att få deras syn på vad det är som attraherar människor till att besöka makabra platser. Genom att intervjua personer som har besökt Dark Tourism platser användes primära källor i denna uppsats. Användandet av dessa källor gjordes för att få en fördjupad kunskap i varför människor besöker dessa platser. Med den kunskap som införskaffats framställdes en intervjumanual (se bilaga 1) som visade de områden vi ville täcka under intervjuerna. Intervjumanualen var till för att ge oss en guidning i hur vi skulle gå tillväga och var inte menat till att följas strikt (Holme & Solvang 1997:101).

Innan intervjuerna på observationsplatserna började upplystes de tillfrågade om syftet med detta arbete samtidigt som vi förklarade begreppet Dark Tourism som för många var ett okänt fenomen. Dessutom frågade vi om de var intresserade av att ställa upp på en intervju inom detta ämne, samt om samtalet kunde spelas in för att försäkra att inga missförstånd kunde inträffa. Intervjuerna började lite olika då en del av de tillfrågade genast kunde börja diskutera hur de upplevde sitt besök på Dark Tourism attraktionen, medan det hos andra först ställdes allmänna frågor som exempelvis var de kom ifrån. Efter de allmänna frågorna leddes respondenterna mot de frågor som rörde uppsatsens syfte. Utifrån respondenternas svar kunde vi sedan ställa följdfrågor för att fylla de tomrum som uppkom eller för att få en bättre inblick i motivet till deras besök. Tiden för intervjuerna varierade beroende på hur mycket respondenten hade att säga kring ämnet samt hur mycket tid denne kunde lägga ner. Då flera av våra respondenter besökte platsen tillsammans med andra eller med en guddad grupp innebar detta att det inte kunde bli längre intervjuer, utan istället blev det något kortare berättelser.

Vid observationen på Auschwitz bestämde vi oss för att inte utföra intervjuer på platsen då det vid den tidpunkten var många sörjande människor där. Därför fann vi det inte passande att utföra intervjuerna, utan nöjde oss med de intervjuer vi fått från två besökare på samma Auschwitz tur. Vid Kostnice kyrkan intervjuades åtta personer och vid tortyrmuseerna fyra stycken. Vid Långholmens vandrarhem och museum var det vid observationen mest skolklasser och affärsmänniskor, därför blev det endast tre kortare intervjuer. Då dessa intervjuer skulle ske på plats och antalet människor som skulle vilja ställa upp var osäkert, hade vi via ett reseforum (www.hospitalityclub.org) kontakt med personer som besökt Dark Tourism platser. Detta gjorde att vi kunde ha 15 mejlintervjuer där vi ställde frågor som rörde hur de upplevde sitt Dark Tourism besök samt varför de besökte sådana platser. Att vi valde att ha mejlintervjuer med dessa människor berodde på att de kom från olika länder i hela världen och att vi därför inte hade någon möjlighet att intervjua dem ansikte mot ansikte.

Vid analyserandet av det insamlade materialet använde vi oss av en hermeneutisk meningstolkning där vi ville förstå det som sades utifrån den kunskap vi hade. En hermeneutisk ansats gav oss en djupare

förståelse för respondenternas skildringar då vi inte bara tolkade orden som sades utan även såg till materialet som en helhet (May 2001:26). Utifrån våra tolkningar kodades materialet för att få fram faktorer som förklarade studiens syfte.

Det insamlade materialet från våra intervjuer transkriberades med hjälp av Boyatzis (1998) bok *Transforming qualitative information*. Denna transkribering hjälpte oss att översätta och forma det talade språket till en skriftlig form. Materialet bearbetades ett flertal gånger samtidigt som vi antecknade det som sades på de inspelade intervjuerna. Därefter gick vi igenom det både hade skrivit för att se om vi hade uppfattat respondentens svar på samma sätt. Utifrån våra texter sökte vi sedan efter förklaringar till vad som gjorde att dessa människor besökte en Dark Tourism attraktion. Mejlintervjuerna tematiserades på ett liknande sätt då det även där söktes efter förklarande ord i texten. De förklarande faktorerna markerades och vid dessa markeringar skrevs ett sammanfattande ord ned. Dessa sammanfattande ord ledde sedan fram till våra valda teman som förklarar motivet till att människor besöker makabra platser (bilaga 2). De teman vi kom fram till utifrån respondenternas intervjuer var: historia och utbildning, kultur, spänning, minnas, nyfikenhet, rekommendationer samt verklighetsförankring.

3.4 Bedömning av datakvalitet

Ämnet Dark Tourism har forskats i länder som England och USA. Våra goda språkkunskaper i engelska har därför gjort det möjligt att ta del av den litteratur som finns inom ämnet. Att våra tryckta källor är skrivna av personer med stor kunskap inom området gjorde att materialet ansågs vara trovärdigt samt viktigt för arbetet. Användandet av broschyrer vid information om observationsplatserna gjorde att vi hade svårt att granska materialet och hitta ursprungsförfattaren. Dock ansåg vi att materialet sannolikt var tillförlitligt eftersom det användes i utbildningssyfte på platserna. Viss information så som siffror granskades extra för att säkerställa att materialet stämde överens med verkligheten.

Då vi vid våra observationer endast kunde få kortare intervjuer med människor anser vi att våra andra längre intervjuer stärkte vår uppsats eftersom vi genom dem fick en bredd på materialet. De intervjuer som skedde på observationsplatserna gav mindre information på grund av tidsbegränsningar. Även om dessa människor inte kunde ge så detaljerade svar på frågorna, upplevde vi ändå att den information de gav oss om upplevelsen och motiven som tillförlitliga och intressanta. De längre intervjuerna gick mer på djupet, men hade samtidigt snarlika svar som både förklarade och stärkte svaren vid observationsplatserna. Samtliga respondenter ses som trovärdiga, då vi dels intervjuade på en Dark Tourism plats samt använt oss av ett reseforum där vi specifikt kunnat efterfråga människor som besökt sådana platser. Vi anser att vi funnit människor som vill ge sanningsenlig information kring deras upplevelser inom detta ämne. Urvalet har också lett till att vi fått en bred demografisk spridning bland de intervjuade och det anser vi är positivt för detta arbete.

Användandet av en bandspelare vid observationsintervjuerna gjorde att vi hade möjligheten att spela in samtalet för att efteråt kunna bearbeta materialet på ett bra sätt. Detta var även positivt för vårt arbete då intervjuerna ofta skedde på engelska och respondenterna kom från olika länder med olika språkkunskaper gällande detta språk. I och med inspelningen kunde vi lyssna igenom intervjuerna ett flertal gånger så vi kunde vara helt säkra på att vi uppfattade vad respondenterna sade, något som emellanåt kunde vara svårt på grund av varierande språkkunskaper. Bristande kunskap i engelska hos vissa respondenter gjorde att en del av beskrivningarna och känslorna inte kunde förklaras på ett djupgående sätt. Detta problem tror vi främst inträffade vid intervjuerna på Dark Tourism attraktionerna där även stress var en bidragande faktor.

Vårt val av att använda observationer där vi själva besökte Dark Tourism platser har gjort att vi kunnat ta del av upplevelsen och leva oss in i hur respondenterna upplevde platserna och vilka motiv som kunde ligga bakom deras besök. Observationerna har också gjort att vi fått en djupare kunskap om fenomenet Dark Tourism. Vid Kostnice kyrkan samt Auschwitz var intervjuerna väldigt tidsbegränsade på grund av restriktiva scheman som skulle följas. Detta gjorde att vi inte kunde ställa frågor lika fritt som vi hade önskat eftersom många kände sig tvungna att ta sig till nästa moment. En nackdel med dessa observationer var tidsbegränsningen då vi endast befann oss på platserna en kortare tid och inte hade möjlighet att kunna åka dit igen.

Mejlintervjuer användes till de respondenter vi fann via reseforumet då dessa människor var spridda runt om i världen. Dessa intervjuer gav mer detaljerade beskrivningar av motivet till deras besök på en Dark Tourism attraktion och gav oss på så vis ytterligare material till uppsatsen. Nackdelen med mejlintervjuer är att vi inte hade möjlighet att se våra respondenter och uppfatta kroppsspråket när de uttryckte sina upplevelser. Ännu en nackdel med mejlintervjuer kan vara svårigheter med att granska svarens äkthet, då vi inte vet eller kan se vem respondenten är. Personen kan uppge sig att vara en Dark Tourism resenär även fast denna kanske aldrig besökt en sådan plats. Dock har vi funnit våra mejlrespondenter trovärdiga då vi funnit dem på ett reseforum och kunnat diskutera ämnet.

I metoddelen har tillvägagångssättet tydligt beskrivits vilket gör att andra forskare kan utföra samma typ av undersökning. Reliabiliteten kan däremot ifrågasättas då det är omöjligt att förutse vilka resultat som kan komma av att intervjua nya respondenter. Svaren beror mycket på vilka människor som besöker attraktionen, men däremot har vi sett att de intervjuade i denna uppsats har gett snarlika svar på respektive besöksplats. Detta gör ändå att vi finner sannolikheten stor för att liknande resultat visas vid en ny undersökning. Validiteten anser vi vara god då vi mätt det som vi avsett mäta. De frågor som ställdes var noga genomtänkta och kopplade till syftet. Respondenterna utgjorde endast de personer som besökt en Dark Tourism attraktion, vilket vi anser förstärker validiteten. I arbetet finns en teoretisk relevans då materialet kan bidra till en ökad teoretisk kunskap inom Dark Tourism.

3.5 Etiska överväganden

Då uppsatsens ämne kunde uppfattas som känsligt för vissa intervjupersoner, främst besöket vid Auschwitz, har vi arbetat utifrån de etiska kriterier som vetenskapsrådet lyft fram. När känsliga ämnen undersöks är det viktigt att vara medveten om vilken påverkan detta kan ha på de intervjuade. Det är också av vikt att föra en diskussion om hur vi ska agera gällande studien och de människor vi möter. Vetenskapsrådet tar upp fyra huvudkrav när det gäller att skydda människor inom forskningsstudier; informationskravet, samtyckeskravet, konfidentialitetskravet samt nyttjandekravet. *Informationskravet* innebär att forskarna upplyser de deltagande om syftet med uppsatsen. Detta följdes genom att innan intervjuernas start informera respondenterna om syftet med uppsatsen och om fenomenet Dark Tourism så de fick en bättre kunskap om ämnet som det skulle diskuteras kring. *Samtyckeskravet* går ut på att de som deltar i studien, själva ska kunna avgöra om de vill medverka eller inte. De tillfrågade fick efter information om uppsatsens syfte välja om de ville intervjuas eller ej. Vi upplyste även om att de intervjuade själva kunde välja att avbryta eller inte svara på vissa frågor. *Konfidentialitetskravet* åsyftar att materialet ska hanteras på ett varsamt sätt så inga obehöriga ska kunna ta del av de intervjuades personuppgifter. Vid intervjuernas start upplystes även respondenterna om att svaren behandlades anonymt och att figurerat namn kunde användas om så önskades, vilket gör att respondents uppgifter inte kan utpekas. Med *nyttjandekravet* menas att det insamlade materialet som rör studiens respondenter endast får användas i forskningssyfte och detta fullföljdes genom att vi endast haft tillgång till uppsatsens material. Informationen hanterades varsamt och inga obehöriga fick tillgång till uppgifterna.

4. Empiri

Följande kapitel inleds med observationer där historien samt reflektioner kring besöken beskrivs. Observationerna syftar till att ge en större förståelse till varför människor kan tänkas besöka dessa platser. Därefter följer intervjuresultaten som delas in efter teman som svarar på motivet till respondenternas besök.

4.1 Auschwitz

Nedan beskrivs besöket vid koncentrationslägret Auschwitz i Polen. Auschwitz är en av världens mest välkända attraktioner inom Dark Tourism och därför kändes det som ett självklart beslut att besöka denna plats.

4.1.1 Auschwitz historia

I slutet av 1939 ville SS Wrocław skapa ett koncentrationsläger och detta förslag motiverades med att fångelserna i Schlesien redan var överfulla (Smolen 2009:3). Sökandet efter en bra plats började och de valde till slut de tomma polska kasernerna i Oświęcim. Detta val gjorde det möjligt att bygga ut, samtidigt som området var ganska isolerat. Lägret upprättades 1940 och samma år den 14:e juni kom de första politiska fångarna, 728 polacker från fångelset i Tarnów (Smolen 2009:3). Från 1942 blev Auschwitz den viktigaste platsen för utplåning av europeiska judar. Totalt på området Auschwitz 1 fanns 28 tvåvåningshus och lägrets genomsnittliga antal fångar uppskattades vara mellan 13 000-16 000. Antalet offer ökade ständigt och detta ledde till att fler läger uppkom i området. Auschwitz 1 blev moderlägret för en mängd andra läger däribland Birkenau (Auschwitz 2) som byggdes 1941. Därefter tillkom cirka 40 underläger till Auschwitzområdet (Informationsskyltar på Auschwitz området).

Källa: egen

Antalet mördade människor mellan 1940-1945 har uppskattats till 1.1–1.5 miljoner (Popiel 2011:78). De flesta av dessa offer gasades först till döds och därefter brändes deras kroppar. I slutet av 1944, strax innan krigets slut började tyskarna förstöra bevis över att lägret hade existerat. Flertalet av de då existerande krematorierna förstördes och idag finns bara ruiner kvar som visar vart de stod. Mellan 17:e och 21:a januari 1942 tvingades cirka 56 000 fångar lämna lägret och påbörja vandringen, även kallad the march of death, till tyska koncentrationsläger. De som lämnades kvar i Auschwitz friades den 27:e januari 1945 av den ryska armén (Popiel 2011:78). Den andra juli 1947 etablerades det nationella museet av Auschwitz – Birkenau vid lägret. Det som idag finns kvar av den fruktansvärda händelsen är ruinerna av gaskammarna, kilometerlånga taggtrådsstängsel, trädbaracker och tågplattformer där människor som skulle dödas lastades av och valdes ut. På platsen finns också tillbehörigheter kvar från offren, såsom väskor, skor och dokument.

4.1.2 Reflektioner kring besöket på Auschwitz

Innan besöket hade vi byggt upp en känsla som vi trodde att vi skulle uppleva på platsen. Känslor som bygger på filmer, bilder och böcker som beskriver händelsen och historien kring Auschwitz. Redan när vi kom till Krakow flygplats och tog tåget in till staden började tankar och diskussioner kring vad som skett i de landskap som passerade förbi. Besöket på koncentrationslägret började vid Auschwitz

dödsläger¹. Vid entrén var det mycket människor från alla världens nationaliteter. Det stora antalet människor gjorde att vi till stor del inte kunde ta in känslorna utan blev istället distraherade, men när guideturen började vid skylten ”Arbeit macht frei” blev det allt verkligare. Tanken kring skylten gjorde det konkretare och vi funderade på de människor som varje dag gick in och ut genom grinden och såg ”arbete gör dig fri” skylten som snarare betydde det motsatta.

Området var delvis restaurerat och den ommålade färgen dolde delvis det fruktansvärda som hade skett. Känslan var inte så hemsk som vi hade föreställt oss innan och det berodde kanske på att vi hade en förväntan på att det skulle vara mer autentiskt med hur det var då. Vid andra byggnaden som vi fick gå in i, block 4, fick vi se samlingar av offrens tillhörigheter. Tanken av att varje sko och varje väska hade tillhört en människa gjorde att upplevelsen blev mer nära och levande. Senare under turen visades fotografier av ett stort antal offer vilket gjorde att det blev ännu jobbigare att ta in det som hänt. Offren fick ett ansikte och vi kunde se skräcken i deras ögon och vi kunde bara föreställa oss vad offren tänkte vid det ögonblick bilderna togs. Under turen fick vi se isoleringsceller där människor fick stå i flera dagar i minimala utrymmen där det inte fanns plats att sitta eller lägga sig ner. Det fanns även celler där offer blivit dömda att dö av svält då det var det billigaste sättet att ta död på dem. Dödsuren var en plats där offer ställdes upp och blev skjutna, denna plats hade en kuslig känsla och det kändes som hemskheterna satt kvar i väggarna.

På vägen dit var det pratsamt och en glad ton i bussen. Väl på plats blev situationen allvarligare och besökarna blev tysta. Vissa människor tog besöket lättsammare och poserade framför omtalade platser såsom dödsuren och Arbeit macht frei skylten. En del besökare passerade snabbt förbi bilder och information, kanske var de där för att platsen är en attraktion som borde besökas. Andra tog sig tid vid varje monter och bild och var kanske där i ett annat syfte. På vägen ut såg vi en israelisk grupp med den judiska symbolen på deras flaggor som stolt visades upp. Många i gruppen bar den judiska mössan kippa som ofta bärs vid religiösa tillställningar som ett tecken på aktning. För dem var besöket säkerligen något helt annat än för många andra besökare.

Vid Birkenau kunde vi se ännu värre levnadsförhållanden som offren fick utstå. Här spelade filmen en stor roll för oss för att förstärka känslan kring det som skett. Det första som visas när vi kommer till området är den järnväg där tågen lastades av med människor som skulle arbeta i lägren. Här delades människor upp där sjuka och svaga direkt skickades till gaskammarna, resten fick arbeta tills de dog. Guiden berättade om offrens levnadsförhållanden och vi kunde lätt föreställa oss hur situationen var. Sovbarackerna har filmatiserats i bland annat Band of Brothers serien och Schildners list vilket gjorde att området blev mer levande. Krematorierna förstördes av tyskarna som försökte undgängömma bevisen av förintelsen, men kvar finns fortfarande ruinerna. Vid krematorium 1 stod en grupp människor där många höll om varandra och många snyftade. Flera böjde sig ner och tog en stenbit från ruinerna som de sedan tog i sin hand och knep åt innan de gick därifrån med nedböjda huvuden. Omgivningen och människor runt om oss är med och skapar vår upplevelse och känslan kring området. När vi gick runt i Birkenau funderade vi på vilka som gått i samma grus som oss och hur många människor som desperat försökt fly ifrån elstängslet som omslöt området. Det var ovanligt kallt och blåsigt kring Auschwitz och Birkenau något som förstärkte den kusliga känslan. Tanken kom också kring om vi hade haft en annan känsla om det var svenskar som hade dött i lägren.

En känsla av tomhet och sorg svepte över oss när vi gick järnvägsspåren tillbaka och ut ur området. På bussresan till Krakow var många i bussen tysta och de verkade reflektera över det de varit med om samt försökte de kanske smälta den hemska situation som inträffat på Auschwitz. Under vår vistelse och genom de besökare vi sett kan vi förstå att människor har många olika skäl till att besöka en plats som Auschwitz. Att besöka en sådan plats kan kännas obligatorisk på grund av dess mörka historia.

Dessutom åker förmodligen många dit för att kunna förstå det obegripliga som skett och för att historien inte ska kunna upprepas igen. Vi kunde även bevittna att andra människor besöker Auschwitz på grund av sin egen religion och sin religions historia.

4.2 Tortyrmuseer

I centrala Prag finns två tortyrmuseer som visar på medeltidens tortyrredskap och illdåd. Detta avsnitt presenterar kortfattad information om de två tortyrmuseerna som har observerats. Vidare beskrivs det hur attraktionerna upplevdes.

4.2.1 Information om Tortyrmuseerna

Utställningen vid Křižovnické náměstí 194 (vid Karlsbron) kallad Museum of Medieval Torture Instruments har över sextio tortyrinstrument uppdelat på tre våningar från främst medeltiden men också från andra tider och civilisationer (www.pragresor.se). Museet informerar om varje tortyrredskap, där det beskrivs för vilka straff de användes och vilka effekter de hade på den drabbade.

Det andra museet vid Krizovnicke Namesti 1 med namnet Museum of torture har 400 kvadratmeter med utställningsyta. Museet använde sig av audiologisk teknik såväl som demonstrativa dockor för att visa upp tortyrinstrument. Museet demonstrerade bland annat hur häxbränningar gick till och straffen för att stjäla.

Källa:egen

4.2.2 Reflektioner kring besöket vid tortyrmuseerna

Vi observerade två tortyrmuseer i Prag, där bägge hade samma inriktning och tidsperiod, men utställningarnas upplägg var olika. Tortyrmuseet vid Karlsbron var mera uppbyggt som en konstgalleria med vita väggar och informationsskyltar som förstärkte upplevelsen. Detta museums helhetsintryck var mer obehagligt än det andra stället i och med den ingående informationen som gavs vid varje tortyrinstrument. Informationsskyltarna gjorde att det var lättare att leva sig in i hur människor hade torterats och det gav en otäck känsla. Att det inte var så många besökare under vår vistelse gjorde att vi hade tid till att gå igenom varje skylt noggrant och leva oss in i hur instrumenten hade använts. Vi hade inte direkt några förväntningar innan vårt besök och därför blev besöket varken en besvikelse eller att den överträffade våra förväntningar. Vid diskussion med andra besökare på plats upplevde vi att deras besök till stor del berodde på en nyfikenhet av museet. Ett flertal hade passerat utanför och sett skylten till tortyrmuseet och spontant gått in för att kika vad det var för något. Andra hade fått rekommendationer av vänner som besökt platsen tidigare och även detta skapade en nyfikenhet.

När vi kommer in i entrén på det andra tortyrmuseet möttes vi av en Buttricksliknande butik med monstermasker och ljus av plastkranier. Detta gjorde att det fick ett oseriöst intryck och att platsen mer kändes som ett ställe för att locka in kunder. För att komma till tortyrinstrumenten fick vi gå ner för en spiraltrappa till en källarvåning. Väl på plats möttes vi av människoskrik och jämmer som skulle förstärka upplevelsen. Museet hade olika stationer med dockor som demonstrerade hur redskapen hade använts, men saknade ofta information om när och var redskapen brukats. Det kändes som detta museum var mer inriktat till barn och skolklasser, likt skräckhuset på Gröna lund och medeltidsmuseet, medan museet vid bron var kusligare eftersom informationen var mer detaljerad. Båda platserna hade i

stort sett samma redskap, dock hade detta museum färre tortyrinstrument och fokuserade mer på upplevelsen vid varje station. Detta ställe är inget att gå till för att utbilda sig kring medeltidens hemskheter utan mer ett ställe att gå till av nyfikenhet eller för att fördriva tiden. Tanken att skapa en upplevelse kring dessa hemskheter tycker vi var bra, men det hade kunnat göras på ett bättre sätt. Även kunde en hopslagning av de båda tortyrmuseerna gynna dem positivt då de kan ta det bästa av båda koncepten och skapat en bättre upplevelse för besökaren.

Ett besök på ett tortyrmuseum upplevde vi att människor främst gör på grund av att de är intresserad av historien eller att det är en annorlunda sak att göra under sin semester. Vi kunde se och höra att många människor samlades utanför ena museets fönster och att flera av dessa, framförallt yngre, fascinerades av skräcktemat inne i lokalen. Intresset av skräck tror vi kan vara en bidragande faktor till ett besök på detta ställe.

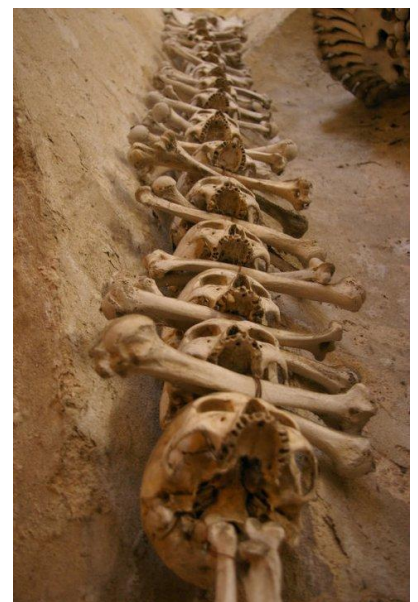
4.3 Kostnice kyrkan

Det är svårt att hitta en sådan makaber plats där det morbida blivit ett konstverk och som så nära visar upp dödens ansikte. Bakgrunden till kyrkans uppkomst samt reflektioner kring vårt besök skildras i detta avsnitt.

4.3.1 Kostnice kyrkans historia

De tolv första munkarna kom till Sedlec 1142 från Frankish abbey i Waldsassen, Tyskland. Upptäckten av silver i området gjorde att Kutna Hora växte samt att Jungfru Maria katedralen byggdes mellan 1280 och 1320. Vid denna tid byggdes också ett kapell (Kostnice Kyrkan) på den lokala kyrkogården.

År 1278 sände kung Ottakar II av Bohemia Sedlecs Abbot till det heliga landet på ett diplomatiskt uppdrag. När abboten Henry lämnade Jerusalem tog han med sig en handfull jord från Golgata som han sedan spred ut över Sedlecs kyrkogård. Tack vare detta blev Sedlecs kyrkogård berömd, inte bara i trakten utan även i stora delar av Europa. Många förmögna människor ville begravas på området då det ansågs vara en del av det heliga landet. Kyrkogården fylldes och under pestens tid på 1300-talet samt under Hussitekriget i 1400-talets början byggdes kyrkogården ut. Exempelvis begravdes 30 000 människor på kyrkogården enbart under året 1318. Kyrkogården blev överfull, och detta ledde till att ben från gravar först lades upp vid kapellets utsida, för att sedan flyttas in i kapellet. Att ta in benen blev en uppgift för en halvblind munk från cisterciensordern. Kapellet är från början en gotisk byggnad som härstammar från 1300-talet och består av två kapell. Under Hussitekriget sattes byggnaden i brand, men återuppbyggdes under tjeckisk barockstil (infobladd vid Kostnice kyrkan).

Källa: egen

Skelettarrangemanget som vi kan se idag dateras till 1870 och är gjord av en tjeckisk trädkarvare vid namn Frantisek Rint. Alla ben rengjordes och blektes innan de framställdes i olika arrangemang. De bendelar som blev över begravdes återigen på kyrkogården. Det uppskattas att det finns skelettdelar från totalt cirka 40 000 människor (www.kostnice.cz/).

4.3.2 Reflektioner kring besöket vid Kostnice kyrkan

Innan besöket hade vi samlat in information om platsen och därför var vi förberedda på att Kostnice kyrkan var relativt liten. Det första som mötte oss när vi kom in i kyrkan var en kall atmosfär till skillnad från den vårvärme som fanns utanför, vilket förstärkte den obehagliga känslan något.

Väl på plats kändes det ganska överkligt och det var svårt att förstå att varje skelettdel hade tillhört en människa. Att vi kunde komma så nära in på skeletten gjorde att överklighetskänslan stärktes och mer upplevdes som en konstgjord attraktionsplats. Den stora mängden ben som fanns i kyrkan gjorde ändå att upplevelsen blev något utöver det vanliga och kändes makaber. En underlig känsla infann sig när vi kunde läsa lite om historien bakom skelettdelarna och människorna som nu befann sig därinne. Denna information fanns främst kring de skelettdelar som tillhört människor som miste sina liv i Hussite kriget. Utöver detta fanns det inte mycket information kring det vi såg och den bristfälliga informationen bidrog till att det var svårt att förstå verkligheten bakom det som befann sig i kyrkan. Vi hade velat se mer information vid varje skelettbyggnation där historien och syftet bakom dem beskrevs. Detta hade kunnat förstärka känslan och historien bakom denna makabra plats. Få platser i världen erbjuder en sådan makaber attraktion där besökaren får beskåda benkonstruktioner i form av takkronor, pyramider samt klockor. Därför känns detta som en plats som lockar människor främst på grund av dess unika upplevelse. Kyrkan är annorlunda och just detta tror vi många människor fascinerats av.

4.4 Långholmens vandrarhem och museum

Ett av Sveriges mest välkända fängelse ligger på Långholmen i Stockholm som idag är ombyggt till ett vandrarhem och museum. Dark Tourism har flera underkategorier där en av dem är prison tourism som är nära förknippat med denna attraktion.

4.4.1 Långholmens historia

1724 inrättades ett kvinnofängelse på Långholmen som kom att finnas i ungefär hundra år. Vid början av 1800-talet upprättades en mindre anstalt på ön Långholmen och år 1874 byggdes fängelseområdet ut och Sveriges största fängelseanstalt med 500 fängelserum uppstod (www.langholmen.com). Fängelset stängdes ner 1975 och restaurerades upp 12 år senare för att fylla sin funktion som hotell och vandrarhem.

Idag finns det 104 rum för uthyrning (Sveriges hotell och restaurangföretagare). Hotellet inrymmer även ett museum som visar på öns långa fängelsehistoria. Där kan besökare se bland annat en giljotin, ett autentisk cellrum samt fotografier som visar vakter och fångar. I museet kan människor läsa om vissa fångars straff och öden. Hotellet anordnar också team building där deltagare från företag klär ut sig i fångdräkter och ska lösa olika uppgifter, som exempelvis att rymma från fängelset samt hitta fånglås.

Källa: egen

4.4.2 Reflektioner kring besöket vid Långholmens vandrarhem och museum

Vår tanke var att besöka det makabra övernattningsstället och tack vare hemsidan fann vi även att det fanns ett museum som beskrev Långholmens långa fängelse historia. Detta kom som en positiv

övertäckning för vårt arbete om Dark Tourism. Det första vi märkte i receptionen var att det var tematiserat runt historien på platsen då det bland annat fanns fångkläder, böcker om Långholmen samt kortlek med fångmotiv att köpa. På väggen i receptionen hängde klockor som visade tider vid kända fångelser utomlands, exempelvis Alcatraz och fångelset på Robben Island i Sydafrika. Vid entrén till museet kan människor fotografera sig med en fångvaktare som sitter i sitt vaktorn. Väl inne på museet fanns en lång korridor med utställningar av fotografier och montrar med utställningsobjekt från fångelset. Museet var väldigt minimalistiskt men gav intressant information på en koncentrerad plats. Vi kunde även få en inblick i hur fångarna levde då en autentisk fångelsecell var öppen.

Under observationens gång kom människor ut från olika dörrar då rum på vandrarhemmet låg i samma korridor som museet. Då vi varit till Auschwitz och tortyrmuseet tidigare gjorde detta att vi kopplade ihop de tidigare besöken med detta. I en jämförelse med de tidigare besöken så kändes Långholmens fångelse som ett mildare och lindrigare straff. På detta fångelse förekom piskrapp, isolering i celler och vid enstaka fall även avrättning till skillnad mot den tortyr som förekom under medeltiden och förintelsen under andra världskriget. Under besökets gång träffade vi även en kriminalvårdare som arbetar vid Hall. Hon förstärkte vår upplevelse genom att berätta om hur fångelserna sett ut då och nu.

Efter fångelsemuseet gick vi runt bland de gamla fångelsekorridorerna med fotografier och skyltar som visade var rummets tidigare syften hade varit. Det fanns även skulpturer med koppling till fångelsekulturen så det märktes tydligt att de fokuserar mycket på historien och samtidigt på att förstärka upplevelsen vid besöket. Utanför vissa rum satt nycklar med ”fotbojor” som återkopplade till fångelse eran. Planlösningen och arkitekturen av fångelsetiden finns fortfarande kvar, även om hotellet och vandrarhemmet har restaurerats. Genom vårt besök har vi fått en insikt i att människor vid ett besök på Långholmen kan vara sida vid sida med historien. Få platser erbjuder människor att bo på ett levande museum och därför förstår vi att många söker sig hit på grund av detta.

4.5. Intervjuresultat

För att kunna ge svar på motiven till varför människor besöker makabra attraktioner har intervjuer skett på olika observationsplatser samt via mejl. Nedan följer sju teman som beskriver olika motiv till ett Dark Tourism besök. Citat från respondenterna är på det språk som intervjuerna skedde på, detta för att inget som sades ska kunna misstolkas.

4.5.1 Respondentinformation

Kostnice kyrkan

1. Två kvinnor från Hong Kong, 21 samt 22 år besökte för första gången Kostnice kyrkan. Det var även första gången de besökte en makaber plats.
2. En 29 årig kvinna från Chicago i sällskap med hennes manliga resesällskap (30 år) från Kanada. Ett välberest par som besökt ett flertal olika Dark Tourism områden i världen, men besökte för första gången kyrkan.
3. Familj från Kramfors i Sverige där en mamma och hennes två döttrar intervjuades. Ena dottern studerade i Prag och hade familjen på besök. Det var första gången någon av dem besökte ett liknande ställe.
4. 45- årig kvinna från Ryssland besökte kyrkan med sin man som tidigare varit där, mannen ställde dock inte upp på en intervju.

Auschwitz i Polen

1. En mor och hennes dotter från England som besökte Auschwitz för första gången, dottern studerade antisemitism.

Tortyrmuseerna i Prag, Tjeckien

1. En mor och hennes dotter från Los Angeles i USA besökte Prag för första gången.
2. En 22-årig kvinna från Ryssland reste med manligt sällskap, förstagångsbesökare.
3. En man från Östersund i Sverige som reste med sin fru, vilka befann sig i Prag under en kort tid och valde att besöka museet.

Långholmens museum

1. Kvinna som arbetar som kriminalvårdare (40 +) besökte museet för första gången.
2. Mia och Karin som övernattade på vandrarhemmet (25-35) och var där på förstagångsbesök.

Respondenter via reseforumet hospitalityclub.org

1. Ann-Marie bor i Stockholm och besökte Ground Zero under hennes besök i New York.
2. Anna 28 år från Stockholm hade besökt katakomber i Paris.
3. En 25-årig kvinna från Warszawa, Polen uppger att hon besökt cirka 20 Dark Tourism platser. Till dessa hör bland annat flera koncentrationsläger i Polen och Tyskland, killing fields i Kambodja och Ground Zero i New York.
4. Kvinna, 56 år från Tyskland berättade att hon besökt ett flertal gravar och kyrkogårdar samt två koncentrationsläger.
5. Marie från Stockholm var i en katakomb i Italien och uppger att hon tidigare inte besökt en sådan plats.
6. Cajsa från Stockholm hade besökt Auschwitz för första gången.
7. Victoria från Buenos Aires, Argentina besökte cementerio de la recoleta, en kyrkogård i staden.
8. Kvinna 29 år från Sverige besökte år 2010 Auschwitz.
9. Anders från Stockholm har besökt Auschwitz och pyramiderna i Egypten. Anders jobbar som lärare och har tidigare arbetat som FN-soldat.
10. Kvinna, 40 år från Malmö hade besökt koncentrationsläger och krigsplatser.
11. Anna från Ryssland talade om sitt besök vid Katyn kyrkogården i Ryssland. Förutom denna plats har hon även besökt ett arbetsläger/koncentrationsläger i Tjeckien, förintelsemuseet i Berlin, Tyskland samt Lenins mausoleum i Moskva.
12. Håkan från Stockholm har besökt ett flertal Dark Tourism ställen, bland annat Arlington national cemetery i Virginia (USA), Pawiak fängelset i Warszawa (Polen) samt "the museum of great patriotic war" i Kiev (Ukraina).
13. Filippinsk kvinna, 36 år reste med vänner till Diplomat hotellet i Baguio city, Filipinerna.
14. Lasse 68 år har besökt koncentrationslägren Majdanek och Treblinka, Hitlers Wolfschante (högkvarteret vid det ryska fälttåget), Mostar i Bosnien samt kyrkogården i Sczcesin, Polen.
15. Norsk man (41-50 år) berättade att han rest till koncentrationslägret KZ Dachau i Tyskland, krigsplatser, minnesplatser samt flera krigskyrkogårdar i Tyskland och Frankrike.

4.5.2 Historia och utbildning

Anna (28) talade om hennes besök vid katakomberna i Paris och hon uppgav att historien spelade en viktig roll för henne under ett besök på en makaber plats. Besöket gör att människor får en helhetsbild av vad tidigare generationer varit med om, det räcker inte att bara läsa om en händelse i en bok utan människor behöver se det i verkligheten. Vidare talar Anna om att hennes besök på Dark Tourism platser har gett henne ett bredare perspektiv på saker och ting. Destinationer är inte bara fina gränder med vackra kyrkor och stränder utan det finns mer att få kunskap kring. Anna menar att en destination inte bara behöver vara en vacker plats förknippad med glädje, utan en mer makaber plats kan ge en större upplevelse samtidigt som besökaren får nyttig kunskap.

”Dessa Platser (Tjernobyli och koncentrationsläger och liknande platser) är ju också en del av historien och historieintresserade personer vill säkert gärna se dessa platser på riktigt, kanske för att kunna förstå ” (Anna 28).

En 25-årig kvinna från Warszawa berättade att hon totalt hade besökt cirka tjugo Dark Tourism platser, där i bland ett flertal koncentrationsläger i både Polen och Tyskland, Killing Fields i Kambodja samt Ground Zero i New York. Hon säger att motiven till hennes Dark Tourism besök ofta är på grund av hennes intresse av historia och att hon genom besöken kan utöka sin kunskap. Makabra platser erbjuder ofta historiska inslag, vare sig de handlar om katastrofer, avrättningar eller krigsområden. Att känna samhörighet med historien gör attraktionen intressant. Från Tyskland kommer en 56-årig kvinna som sade att hon hade sett flera olika gravar och kyrkogårdar samt även två koncentrationsläger. Det bästa med olika sorters Dark Tourism platser är att människor får en historisk utveckling, samt kan även andra insikter uppkomma genom ett besök (kvinna 56 Tyskland). Andra insikter så som en förståelse kring mänskligheten och naturväsen skapar en förundran över platsen. Marie från Stockholm var i en italiensk katakomb och upplevde sitt besök som mycket lärorikt. Tack vare guidens breda kunskap om platsen fick hon lära sig saker som hon aldrig annars hade fått reda på själv. Hennes skräck för att komma vilse var stor men hennes önskan om att få lära sig om platsen gjorde att hon kunde stå ut. Därefter talade Marie om hennes fascination för människan som kunnat konstruera sådana platser och detta utgjorde ett av motiven till besöket vid katakomberna. Historien bakom platsen var det främsta skälet till Cajsas (från Stockholm) besök på koncentrationslägret Auschwitz. Ett besök på Auschwitz gav obehagliga känslor just för att historien kom så nära och det gick att leva sig in i judarnas levnadsförhållanden (Cajsa Stockholm). Dark Tourism platser hävdar en norsk man att han besöker för att han är intresserad av historia och kultur, men samtidigt uppger han att besöken ofta är rätt slumpartade. Att besöka en makaber plats är aldrig i fokus under hans besök och det kommer det aldrig att vara.

”Att komma ned i gångarna och bli en del av historien, en sammansmältning av det förgångna” (Marie Stockholm).

Vid Kostnice kyrkan intervjuades två tjejer från Hongkong (21 och 22 år) som sade att deras besök dels gjordes på grund av nyfikenhet och dels för historien bakom kyrkan. De ansåg Kostnice kyrkan vara väl bevarad och dess makabra framställning gjorde att tjejerna blivit intresserade av att uppleva och besöka platsen för att finna mer historik kring bensamlingen. Vid Långholmens fängelsemuseum träffade vi på en kvinnlig kriminalvårdare som nämnde att hennes besök berodde på att hon funnit stället intressant då hon själv jobbat på anstalten Hall och andra häkten. Under sitt besök kunde hon se uppbyggda celler från fängelsetiden och det intressanta med just denna Dark Tourism plats var därför att se skillnaden mellan dagens förhållanden och förhållandena under den tiden. Upplevelsen gjorde att hon kunde jämföra sitt eget arbete med den dåtida fängelse eran.

”I think tourism is one of the best things connecting with people of the past and especially I think the hardship and the strife and the very real human experience or I think make the place become very real to you. I think it’s important to find the real experience wherever you go” (Kvinna Chicago & man Kanada)

Victoria från Buenos Aires i Argentina har besökt cementerio de la recoleta, en kyrkogård i hennes stad. Motivet bakom hennes besök var att hon skrev en uppsats om den kyrkogården. Platsen där ett flertal kända personer begravts, däribland Napoleons barnbarn, upplevde hon inte som en viloplats för hundratals människor utan hon kände det mer som att gå igenom en park. I området fanns mycket arkitektur och statyer vilket förstärkte hennes känsla av en park snarare än en kyrkogård. En mor och hennes dotter från England uppger att deras främsta skäl till att besöka Auschwitz var på grund av att dottern gjorde ett skolarbete om antisemitism och därför ville de se området för att inte bara läsa om det i böckerna. Modern påpekade att det var bättre att dottern också kunde få se det i verkligheten nu när hon skulle skriva ett arbete. Besöket skulle ge dottern en bättre möjlighet att kunna diskutera ämnet ur ett historiskt perspektiv då hon själv upplevt platsen. Kvinna 29 år tror att just ett besök till Auschwitz idag ofta görs i utbildningssyfte då det är en viktig del av den europeiska historien. Många skolor tror hon ser det som en självklarhet att besöka en sådan plats för att visa på de hemsgheter som förekommit under vår moderna tid. Den 29-åriga kvinnan uppger att hon själv sett många skolklasser under sitt besök vid koncentrationslägret. Anders från Stockholm berättade för oss att han är lärare och undervisar om andra världskriget. Detta gjorde att hans motiv till att besöka Auschwitz var för att se platsen ur ett historiskt- och politiskt perspektiv. Anders uppger att platsen är känd och anser att den är en viktig del av Europas historia, därför kändes det som ett obligatoriskt moment att besöka denna plats. En 40-årig kvinna från Malmö talade om att koncentrationsläger för henne inte är en Dark Tourism plats, då hon i stället ser det som en plats för att lära sig mer och försöka förstå mänskligheten och deras grymhet. Det är inte ställen hon åker till för att hon fascineras av dem, utan i stället besöker hon dem i utbildningssyfte. Både Katyn kyrkogården i Polen samt Lenins mausoleum i Ryssland anser Anna (från Ryssland) vara viktigt att besöka för att öka sin kunskap och för att få en bättre förståelse för vad som hänt i historien. Anna menar att liknande platser kan vara väldigt emotionellt obehagliga men samtidigt värt att besöka i utbildningssyfte.

”Ja, vad är det som lockar? Svårt att säga exakt, jag tycker att det är intressant att komma hem lite klokare från en resa. I den processen ingår att se också de saker som inte är så trevliga” (Håkan Stockholm).

Håkan besökte krigskyrkogården Arlington i USA, Pawiak fängelset i Polen, samt museum of the great patriotic war i Ukraina. Genom dessa besök har han lärt sig mer om historia bakom fruktansvärda händelser i världen. Han sade att Pawiak fängelset ses som ett av de visuellt jobbigaste minnena av Warszawas mörkaste historia. Förutom som fängelse har den även fungerat som koncentrationsläger och offentlig avrättningsplats. Vid ingången till fängelset fanns ett minnesträd med de avrättades namn vilket fick hans resesällskap att börja gråta.

4.5.3 Kultur

Kvinna 56, från Tyskland uppger att gravplatser öppnar upp en bild av hur kulturen är i området, medan ett besök till Auschwitz för elever i Tyskland är en obligatorisk del i skolundervisningen. En gravplats menar hon visar på hur människor i området tar hand om sina avlidna och vilken betydelse de har även efter döden.

”I think graveyards in general give you some insight into the culture and the way of thinking of an area; graves of famous people, including mausoleums make you “feel the touch of history [...]” (kvinna 56 Tyskland).

Kostnice kyrkan ligger cirka en timmes tågres från Prag i en liten småstadsidyll med ett flertal historiska byggnader i området. Just denna småstadsidyll lockade en amerikansk tjej och en kanadensisk man till området. De berättade att de var i Prag men ville komma utanför staden och se en plats med en småstadskänsla för att uppleva den tjeckiska kulturen. Det var en kort dagstripp och området kring Kostnice kyrkan erbjöd den känslan de ville ha. Utöver denna småstadskänsla var det Kostnice kyrkan och dess annorlunda historia som avgjorde att det blev just denna plats. De menade att ett besök i en storstad ofta säger lite om landets kultur och därför behöver människor komma utanför för att se hur invånarna agerar i sin vardag. Prag är en typisk turiststad som till viss del visar den inhemska kulturen men kvinnan säger att det inte blir samma upplevelse som att se det på plats i bybornas vardag. Genom att förstå kulturen i områden kunde de få en större förståelse för händelsen som skett vid Kostnice kyrkan.

4.5.4 Spänning

Anna (28) säger att det som lockar med en Dark Tourism plats bland annat är spänningen som kan upplevas utan att det blir farlig. Kvinna, 40 från Malmö säger likt Anna att hon fascinerats av Dark Tourism platser just för att de erbjuder en kontrollerad spänning. Hon sa att hon trodde att många människor gillade att bli skrämnda under säkra förhållanden då rädslan gav en adrenalin kick.

“Jag antar att det är som i skräckfilmer – människor tycker om att bli skrämnda under kontrollerande former när inget ont kan hända” (Anna 28).

I Italien finns ett flertal katakomber, det vill säga underjordiska gravplatser där judar och tidiga kristna begravdes. Dessa katakomber utgörs ofta av långa tunnlar där avlidna lades för att spara på utrymme. Marie (Stockholm) uppger att hon reste till katakomber i Italien där hon upplevde att atmosfären var laddad samt att lukten och känslan kröp innanför huden. Katakomberna var mörka och skrämmande, vilket förstärkte den spänning hon ville uppleva. De långa, dunkla gångarna förstärkte den dramatiska känslan kring besöket då hon var rädd för att komma i från gruppen och själv behöva mötas av samma öde som andra gjort före henne, att tappa bort sig i gångarna och dö av svält.

”Rumors has it, that before sunshine, or during sunset, footsteps, sounds of military personnel in there garrison, or agonizing cries of infants could be heard in the area” (Filippinsk kvinna).

En mörk morgon klockan fem åkte den filippinska kvinnan och hennes vänner till ett diplomathotell för att förstärka spänningen de kunde uppleva på plats. Den filippinska kvinnan kände att besöket på natten gjorde att hon kunde lägga ner mycket fokus på ljud och känslor, något som inte skulle uppmärksammas på samma sätt på dagen. Marie (Stockholm) fick under sitt besök på Häringe slott i Sverige höra att människor tidigare hade åkt från platsen för att upplevelsen varit skrämmande. En säkerhetsvakt på slottet hade också slutat då han upplevde det för psykiskt påfrestande att vara kvar på platsen. Marie förväntade sig att spökvandringen skulle vara mindre kraftfull, men det visade sig att rummen hade en extremt laddad atmosfär, vilket förstärktes genom att höra vad de andra också upplevt. Denna makabra plats och dess spänning gjorde att Marie intresserade sig för platsen och beslöt sig för att åka dit.

4.5.5 Minnas

Kvinna, 40 år från Malmö berättade att hon främst besöker koncentrationsläger och krigsplatser för att hedra de människor som utstått de hemskheter som förekommit. Anna från Ryssland uppgav att hon sett filmen *Katyn* av den polska regissören Andrzej Wajdan och beslöt sig därför att åka till katyn kyrkogården då hon var i närheten. Under andra världskriget skedde en massaker av polacker i skogarna kring området, detta utfördes av den sovjetiska regimen. Anna och hennes kamrater ville därför besöka platsen för att hedra de människor som omkommit. Alla i sällskapet valde däremot inte att gå in på kyrkogården då de trodde att det skulle bli för emotionellt påfrestande och att de skulle börja gråta när de såg platsen. Vidare berättade Anna att hon under sitt besök i Moskva beskådade Lenins mausoleum, då det kändes som en obligatorisk del av hennes besök. Anna talade även om att hon ofta besöker kyrkogårdar för att komma bort från stress och uppleva det lugn och den tystnad som finns på sådana platser.

Vid besöket på det gamla Filippinska diplomathotellet satt respondenten (filippinska kvinnan) och hennes vänner och bad för de vilsna själarna, utifall de fortfarande skulle finnas kvar på platsen. Lasse 68 talade om en gammal kyrkogård utanför Sczcesin i Polen där det även fanns gamla krigsminnen från de strider som utkämpades på platsen. Då hans fru har rötter från området besöker de ofta platsen för att hedra nära anhöriga. Den viktigaste anledningen till att besöka platsen är inte på grund av krigshandlingarna som skett, men de finns ändå alltid där i hans tankar.

4.5.6 Nyfikenhet

Två kvinnor från Hongkong (21 och 22 år) berättade att motivet till att besöka Kostnice kyrkan i Tjeckien var nyfikenhet då de hört att det inuti var uppbyggt av ben. Vid Kostnice kyrkan träffade vi även en kvinna från Chicago och hennes manliga resesällskap från Kanada som tidigare besökt ett stort antal makabra platser. Genom bilder som visade något annorlunda lockades de till kyrkan. De hade inte hört talas om något liknande i Europa och därför kändes platsen intressant. Informationen om platsen fick de via Internet där en sida uppgav att om man var i Prag och ville se något annorlunda så var detta ett besök som absolut inte fick missas. Från Filipinerna kommer en kvinna som berättar om sitt besök vid det gamla diplomathotellet i Baguio City, i Filipinerna. Motivet till resan var delvis hennes intresse för de spökhistorier som kretsade kring hotellets förflutna och som fortfarande pågår än idag. Detta gjorde att hon och hennes vänner ville undersöka platsen och se om de själva skulle få uppleva något mystiskt. Marie från Stockholm fascinerades också av en spöklig plats som hon besökte. Berättelserna kring platsen var att olyckshändelser hade inträffat, ett barn hade dött helt oförklarligt och människor som tidigare levtt där sågs vandra runt i området. Genom att befinna sig på platsen kunde hon känna av det som inträffat där. Det var en laddad atmosfär i rummet, där det gamla fanns kvar i väggarna. Under sitt besök upplevde hon att det inte gick att tända ljuset i hennes rum och ljuslågorna på stearinljusen rörde sig konstant. Läskigast under besöket var när hon och hennes vänner gick ner i källaren där en liten pojke dött av kyla. Där var det jätte kallt och hennes kamera slog ut och batterierna tog slut fast hon hade laddat dem precis innan. Motivet till hennes besök var att hon trots sin rädsla var nyfiken på platsen och ville veta mer.

”Anything that is kind of different, interesting and strange, I think always is on our list” (kvinna Chicago & man Kanada)

En familj från Kramfors i Sverige (mamma och två döttrar) berättade att de i Prag funnit turer som gick till Kostnice kyrkan och bestämde sig för att besöka det då det skulle vara häftigt att se. Platsen kändes

intressant, unik samt annorlunda och detta gjorde att de bestämde sig för ett besök då de ändå inte var för långt bort. På tortyrmuseet i Prag träffade vi på en mor och hennes dotter, båda från Los Angeles som informerade oss om att de besökte stället eftersom de gått förbi utanför och tyckte det lät intressant. Vi träffade på Mia och Karin vid Långholmens vandrarhem, dessa kvinnor uppgav att de främst valde att övernatta på detta ställe på grund av det makabra temat och den information de fått via Internet. Platsen kändes annorlunda och de tyckte att det vore intressant att spendera en natt på ett sådant "fängslande" ställe. Under intervjun med Anders från Stockholm framkom det att han hade arbetat som FN – soldat i Egypten. På sin lediga tid åkte han och några till i den fredsbevarande styrkan till Kairo och pyramiderna, eftersom de ville uppleva något annorlunda. Att han befann sig i landet gjorde det möjligt att få se platser och saker som annars inte vore möjligt för honom. Förskolläraren Ann-Marie har tidigare besökt Ground Zero i New York, samt olika krigsfält och fångelser. Under sitt besök i New York var hon egentligen på jakt efter en specifik affär då hon hamnade i området kring Ground Zero. När Ann-Marie insåg var hon hamnat blev hon nyfiken på att se platsen, där en historisk katastrof inträffade den nionde september 2001.

4.5.7 Rekommendationer

En 45 årig kvinna vid Kostnice kyrkan förklarade att hennes man tidigare besökt kyrkan och berättat om den makabra platsen. Mannens berättelser om kyrkan som var byggd med ben gjorde att hon ville se denna plats en gång, för att med egna ögon kunna uppleva det mannen berättat. Ett motiv till besöket vid de italienska katakomberna var en guides rekommendationer av attraktionen och därför kände Marie (Stockholm) att platsen var värt ett besök. Att en guide pratat väl om en annan attraktion ansåg hon betyda att platsen var väl värd ett besök. En amerikansk kvinna och en kanadensisk man sade att de funnit information om Kostnice kyrkan på en Internetsida och det påverkade deras beslut till att besöka platsen. På sidan fanns även en stor bild inifrån kyrkan som visade skelettdelar och detta gjorde att stället kändes väldigt fascinerande. En 22- årig kvinna från Ryssland förklarade att hon besökte tortyrmuseet på grund av rekommendationer från vänner som tidigare besökt platsen. Vännerna hade sagt till henne att detta var en plats hon borde besöka om hon var i området och därför befann hon sig där. I en intervju berättade en man från Östersund (Sverige) att det var en slump att han var i Prag men en kompis till honom hade varit på tortyrmuseet förut och rekommenderat honom att gå dit om han skulle råka vara i staden. Detta ledde till att han följde sin väns rekommendationer och beslöt sig för att gå in på museet när han passerade området. Att läsa böcker om olika platser och händelser resulterade i att Anna från Ryssland fascinerats av dessa attraktioner och ville veta mer om dem. Genom att uppleva platsen som beskrivits i böckerna kunde hon förstärka den bild hon haft när hon läst. Den nionde september 2001 flög två flygplan in i world Trade center i New York, där över två tusen människor avled. Denna historiska händelse uppmärksammades i media världen över och skapade hos Ann-Marie ett intresse av att se platsen med egna ögon då hon var i området.

4.5.8 Verklighetsförankring

År 2010 besökte Lasse (68) och hans fru Mostar i Bosnien, både för att se denna attraktiva turistort samt för att få en verklighetsanknytning till kriget. Under Bosnienkriget 1992-1995 stod slaget om Mostar mellan Kroater och Bosniaker. Lasse berättade att kriget blev mer påtagligt då det fanns åtskilliga sönderskjutna hus och i de mindre byarna såg han raserade hus utan tak som visade på krigets händelser. Lasse upplevde att han blev nedstämd över att tänka på de människor som bott i husen och kanske även skjutits ihjäl av sina grannar.

"Jag tror det är bra att vara medveten [...] verklighetsförankring, så att man ser att det är på riktigt, så att man inte bara läser" (familj Kramfors, Sverige).

Vid Kostnice kyrkan intervjuade vi en svensk familj (från Kramfors) där en av döttrarna sade att hon ville besöka ett koncentrationsläger i framtiden för att få se det i verkligheten och inte bara läsa om det i böcker. Vissa platser måste ses för att kunna ta in de hemskheter som ägt rum och de menade att människor väl på plats lättare kan förstå det de tidigare läst om i böcker.

”Det blir ju inte lika verkligt att läsa en bok som att vara där och se det på plats”
(Anna 28).

Innan resan till Auschwitz talade vi med en mor och hennes dotter från England som berättade att de delvis ville till koncentrationslägret för att kunna förstå det hemska som skett. En 25 – årig tjej från Warsawa sade att besöken på Dark Tourism platser, framförallt koncentrationsläger var betydelsefulla för henne då hon där kunde försöka förstå vad som hänt, något som ibland kan vara svårt att ta in. Hon lyfter fram att förståelsen är viktigt och att hon genom besöken kan jämföra nutida situationer och beteenden med det som hände på dessa platser. Cajsja från Stockholm informerade oss om att hon ville leva sig in i händelserna vid Auschwitz för att få en verklighetsanknytning till det hemska som hänt. Det blir lätt att händelserna blir för abstrakta om människor bara läser om dem och därför var besöket viktigt för henne.

”Vi besökte Auschwitz förra sommaren, mycket för att jag tycker det är något man bör besöka, så man bättre förstår hur vidrigt det var” (Kvinna 29).

En kvinna (56 år) från Tyskland uppger att hon speciellt kommer ihåg sitt besök vid Buchenwalds koncentrationsläger utanför Weimar då det fick henne att verkligen förstå vad mänskligheten var kapabel till. Det blev mer konkret hur en människa kan vara och vad den kan tänkas göra mot andra människor. Att besöka koncentrationsläger och förintelsemuseum är viktigt för att kunna förstå hur totalitära stater som exempelvis Sovjetunionen och Naziregimen fungerade (Anna från Ryssland). Genom sådana besök menar Anna att människor får en förståelse kring totalitarism, så att historien aldrig behöver upprepas igen. Vidare anser Anna att det kan vara motsträvt att besöka makabra platser men det är viktigt att uppleva dem för att förstå sanningen bakom händelser i historien.

5. Analys

Detta kapitel syftar till att analysera de resultat som framkommit från observationer och intervjuer. Materialet kopplas därefter samman med befintliga och relevanta teorier.

I vårt arbete har det likt Zhang & Marcussen (2007:6) samt Johnson & Thomas (1993:38) framkommit att resenärer kan ha flera olika skäl till att besöka en attraktion. Dark Tourism platser är ofta förknippade med många olika upplevelser på ett och samma område, samtidigt som de kan ge upphov till ett flertal känslor. Vi har även märkt genom våra besök på fem Dark Tourism platser samt genom de intervjuer vi genomfört att det bland våra respondenter inte fanns en specifik ”dark tourist”. Besökarna var av varierande åldrar och kom från olika länder och bakgrunder.

Dark Tourism omfattar olika typer av attraktioner och genom våra observationer kunde vi se att människor agerade väldigt olika på dessa platser. Beroende på vilken typ av attraktion som besöktes kunde vi se vissa mönster i människors motiv. Till Auschwitz åkte våra respondenter med huvudsyftet att lära sig mer om händelsen och få en verklighetsförankring till det som skett. Händelserna vid Auschwitz ligger så nära i tiden vilket gör att människor kan relatera till sig själva då deras far- eller morföräldrar kunnat uppleva dessa illdåd. Att platsen inte flyttats eller omkonstruerats gjorde att respondenterna kunde leva sig in mer i upplevelsena då de gick på samma ställen som de drabbade gjorde. Just att Auschwitz och Birkenau i princip är autentiskt med hur det såg ut då tror vi gör att många människor åker dit i syfte att se den verkliga och icke konstruerade platsen.

Till Kostnice kyrkan kom de flesta av våra respondenter för att de var nyfikna på denna makabra attraktion. Rekommendationer från familj och vänner var även en bidragande faktor till att de besökte kyrkan. Att kyrkan ligger på den plats där skelettdelarna togs ifrån kombinerat med Kutna Horas historiskt rika område gör att människor attraheras av både kyrkans historiska bakgrund och småstaden som kretsar runt den. Kostnice kyrkans historia sträcker sig så långt bak i historien så människor har svårt att relatera till det som skedde, vilket gör det svårare för dem att identifiera vilka människor som benen tillhörde. Denna abstrakta känsla gör att fler människor åker dit i ren nyfikenhet av att se skelettkonstruktionerna än att ta reda på de avlidnas öden. Likt Mossbergs (2003:53) förklaring till estetikupplevelse vill besökare till Kostnice kyrkan uppleva de befintliga konstruktionerna. Den säregna attraktionen lockar besökare då det inte finns många liknande platser i världen och detta gör att människor känner ett behov av att besöka den för att uppleva något unikt med egna ögon.

Motiven till att besöka tortyrmuseerna i Prag var i stort sett det samma som vid Kostnice kyrkan. Det var nyfikenheten av att se något annorlunda samt rekommendationer från vänner som tidigare besökt attraktionen som hade en avgörande roll i valet av deras besök. Platsen är dock inte autentisk för en makaber händelse utan den har efterkonstruerats i ett utställningssyfte. I och med detta har platsen ingen specifik koppling till tortyr men lokaliseringen gör ändå att människor ofta går förbi och låter sig lockas av ett besök (mor och dotter från L.A, man från Östersund). Ordet tortyr tror vi människor upplever som något tabubelagt och icke etiskt, det förbjudna känns lockande vilket skapar en spänning av att se det lidande som förekommit. Besökare kommer nog dit för att de fascinerats av det groteska och absurda samtidigt som de ser attraktionen som något ”häftigt och coolt”.

Vid Långholmen kunde respondenten knyta historien till dagens förhållanden i fängelser och därför var motivet till besöket främst av historiska skäl (estetik – att vara). Att sova över på fängelset gjordes på grund av att det var ett annorlunda boendeanternativ som erbjöd ett unikt tema (eskapism – att göra). Fängelsets fasad och grundstruktur finns fortfarande kvar även om mycket har restaurerats, vilket gör att besökaren kan leva sig in i fängelselivet och de förhållanden som fanns. Här har attraktionens plats en

avgörande roll för att kunna bygga på det tema som vandrarhemmet utgör, något som inte fungerat om attraktionen hade varit utan historisk anknytning. Just att fångarna har levt och spenderat sina dagar i cellerna gör att byggnaden får mer liv då historien sitter i väggarna. Människor vill nog spendera en natt där för att kunna ta del av någon annans öde och uppleva det som skett på platsen. För cirka fyrtio år sedan var fängelset fortfarande aktivt vilket gör att det är relativt nära i tiden. Utformningen och utseendet kan än i dag kopplas till ett fängelse, detta samt att byggnaden gick direkt från fängelse till vandrarhem förstärker det historiska intresset kring platsen.

Genom våra observationer och intervjuer kunde vi urskilja sju teman. Dessa var historia och utbildning, kultur, spänning, minnas, nyfikenhet, verklighetsförankring samt rekommendationer.

Ett besök till en Dark Tourism plats behöver inte endast innebära en fascination av död och lidelse, ibland är det historien som står i fokus. På Dark Tourism platser finns ofta en lång historia bakom de händelser som skett, vilket skapar ett intresse av att besöka området. Genom historia ville respondenterna knyta an till det förflutna och uppleva det förgångna genom att vara på plats och leva sig in i det som varit (Anna 28, 25 årig kvinna från Warszawa, Cajsa, mor och dotter från England m.fl.). Detta kan liknas med de resultat Rojec (1993) fick i sin undersökning, det vill säga att platsen i sig väckte ett intresse tack vare den historia som fanns på området. Respondenterna kunde genom ett besök se det autentiska och utifrån detta lära sig om historien, likt Mossbergs (2003:50-53) främsta motiv till utbildningsupplevelser. Genom deras närvaro kunde människorna få en inblick i historien på ett sätt som annars inte vore möjligt. Besök på ett historiskt ställe ger resenärer en fördjupad förståelse för det som hänt och kan på så vis knyta an till andra händelser, inte bara där utan även runt om i världen. Vi tror att ett stort antal Dark Tourism resenärer reser till makabra attraktioner för att lära sig mer om dess historia och området som de befinner sig i. Exempelvis ett besök till Auschwitz kan göra att resenärerna får ett intresse av att veta mer om området i dess närhet, men även hur hela Polen och dess befolkning har drabbats. Att lära sig om hemska händelser som skett i vår värld gör att människan kan sprida kunskapen för att undvika att en sådan händelse sker igen. Vissa händelser är i stort sett obligatoriskt att ha kunskap om och utbildning av dem förekommer oftast inom skolväsendet. Det upplevs som ett måste för att förstå varför dagens samhälle ser ut som det gör och för att inse att dagens samhälle är format utifrån historien. Kunskap genererar en större förståelse om en händelse och kan i viss mån svara på varför och hur något skett. Dark Tourism attraktioner är inte alltid kopplade till historiskt viktiga händelser så som judeutrotningen i Europa, flygkraschen i Twin Towers i New York, tsunamin i Thailand samt olika krigsslag, utan kan även vara historiskt intressant för en dark tourist tack vare dennes intresseområde.

Kulturen intresserade våra respondenter då de fick en möjlighet att förstå och uppleva hur andra människor levde. Bland våra respondenter fanns ett par som kom ifrån Chicago och Kanada som uppgav att kulturen var ett viktigt motiv då de ville komma ut bland småstadsidyllen för att uppleva hur människors vardagsliv såg ut. Resor kan göra att människor växer som personer då de tar in nya idéer och värderingar. Genom att upptäcka andra kulturer kan människor även upptäcka sig själv och förstå sin egen kultur bättre. På resor möter resenärer ofta människor som agerar på ett främmande sätt, vilket gör att resenärerna kan urskilja sin egen kultur men samtidigt få en större förståelse för andra. Kulturella platser anser vi ger människor en möjlighet att utvidga sin omvärld och mer se sig som en världsmedborgare än att bara tillhöra ett specifikt land. Dark Tourism attraktioner är oftast inte direkt kopplade till en specifik kultur, men det finns undantag. Vissa kulturer har extra stark koppling till döden och det makabra, detta kan vi se inom exempelvis kannibalism och voodoo kulturen. I ett besök på etnografiska museet i Stockholm under utställningen av voodoo kulturen kunde vi se att föremålen visuellt utstrålade död i form av utsmyckade skelettskallar och makabra dockhuvuden. Detta tror vi hos många förstärker bilden av voodoo kulturen som något hemskt och mystiskt, vilket skapar ett intresse av

att uppleva den annorlunda kulturen. Utöver denna koppling med kultur och Dark Tourism finner vi inte många exempel där kulturella motiv har funnits som ett huvudsyfte till ett besök på en makaber plats. I stället finns ett intresse av att uppleva den riktiga kulturen kring platsen som en bidragande faktor till besöket på just en sådan attraktion.

Människor vill komma i från vardagen och alla rutiner för att bryta mönstret och göra något spännande. Apostolopolos, Leivadi och Yiannakis (2000:86) menade att turister söker ett spänningsmoment som kontrar den lugna turistorten. De ansåg även att spänningsmomenten skulle efterfrågas mer bland framtida resenärer, vilket vi nu 11 år senare märkte genom våra respondenters önskemål om något annorlunda och spännande. Likt att se en skräckfilm vill Dark Tourism resenärer uppleva en spänning utan att känna någon fara för sitt liv. De vill vara nära döden för att få en insikt över sin egen dödlighet samtidigt som de gör sig påminda om att livet är skört och att människan borde ta vara på det bättre. Denna strävan efter en kontrollerad spänning bekräftas även under vår intervju med Anna 28 samt kvinna 40 från Malmö. Likt dem tror vi att människor strävar efter spänning eftersom de kan bli skrämde för tillfället och få en adrenalinkick. Ta exempelvis människor som besöker katakomberna i Italien där de får gå i trånga mörka gångar utan att riktigt veta vad som möter dem, vilket hos dem skapar en spänning och rädsla. Efter besöket släpper rädslan och människan upplever ett lugn över att den tillfälliga skrällen är borta. Detta känslomässiga blir i kontrast till vardagslivet en kick då besökaren upplever en kontrollerad kortvarig spänning. Katakomber, hemsökta platser och liknande kan ge en spänning som förknippas med rädsla och skräck, medan det finns Dark Tourism attraktioner som ger en annan typ av spänning. Denna typ av plats kan inte på samma sätt garantera besökarens säkerhet då det i och med besöket kan finnas en fara för deras liv. Hit kan Dark Tourism områden så som Tjernobyl i Ukraina, naturkatastrof områden samt krigsområden där krig fortfarande pågår räknas. I Tjernobyl finns det fortfarande radioaktiv strålning kvar vilket i en viss mängd kan vara skadligt för de människor som besöker området. Naturkatastrofer och krigsområden utgör en fara då det är en pågående händelse där en tromb eller en patron kan ta livet av dig.

Auschwitz, katastrofområden och gravplatser besöker människor ibland för att sörja och hedra sitt folk och anhöriga. I Auschwitz såg vi under vår observation en israelisk grupp med den israeliska flaggan på väg in på området. De var troligen inte där för att endast hedra en person utan för att hedra alla de med judisk härkomst som dött på platsen. Besökaren behöver inte ha en personlig koppling till offren utan åker dit för att känna medlidande för de omkomna, vilket ofta sker på katastrofområden. Vi tror ändå att människor med en anhörig som dött på platsen, kan åka dit med huvudmotivet att minnas sina anhöriga. För dem som har en anknytning till de döda på området blir platsen en sorts minneslund, dit de kan åka för att minnas. De som inte har en anknytning till de avlidna på platsen åker inte dit med huvudsyfte att sörja utan visar sin respekt till de som dött under turistbesöket. Tsunamin ödelade stora delar av Thailands kust och dödade ett stort antal människor, vilket gör att många åker dit för att sörja sina anhöriga. Andra besöker områdena för att se vilka förödelser som Tsunamin utgjorde och väl på plats känner besökarna att de vill hedra de omkomna.

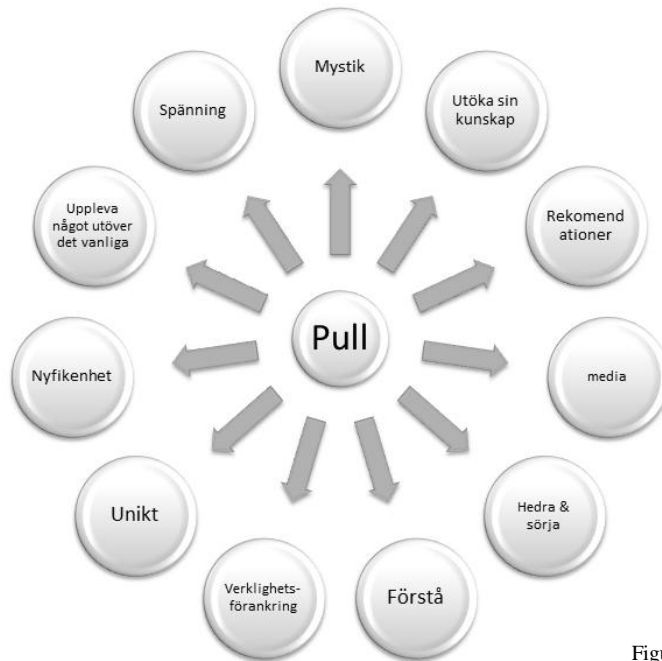
Människors nyfikenhet av att uppleva något nytt och annorlunda under sin semester gör att de kan bryta det mönster som sker i deras vardag. Som vi tidigare nämnt har Mossberg (2007:22) samt Johnson & Thomas (1993:38) talat om dessa människor som vill uppleva en extra ordinär upplevelse och därför blir resemotivet att finna något annorlunda som skiljer sig från vardagsrutinerna. Vi har fått uppfattningen om att Dark Tourism resenärer fascinerar av platser som skiljer sig från det vanliga, dit inte så många andra turister åker. Detta gör att platserna ses lite som orörd mark både bland turister och bekanta, vilket gör att personen som besöker området upplever att den gjort något unikt som den kan berätta om där hemma. Om det finns för mycket turister på destinationen eller om attraktionen är för välkänd förloras känslan av att den skulle vara unik och intresset minskar. Besökare med makabert intresse söker sig till

nya, annorlunda platser dit massturismen ännu inte nått. Dark Tourism platser upplevs ofta som annorlunda och unika i jämförelse med andra attraktioner på en destination och därför tror vi att människor skapar ett intresse av att besöka dessa. Nyfikenheten blir ett motiv till att resa och besöka en Dark Tourism attraktion samtidigt som det gör att besökaren sticker ut från mängden och känner sig unika (Johnson & Thomas 1993:38). Dark Tourism rese mål består ofta av något makabert och dödsrelaterat till motsats från charterturismens massproducerade områden där inget är relaterat till död eller lidelse. På så vis urskiljer sig dark touristen från mängden då han besöker ställen som inte så många andra sett eller upplevt.

Zhang & Marcussen (2007:6) nämnde att turisters val av en specifik plats kan påverkas av både omgivning och sociala faktorer. Att vänner eller familj tidigare besökt en plats och haft en positiv upplevelse, gör att attraktioner får ett högre värde. Ju närmare anknytning man har till en person som rekommenderat en attraktion desto högre värde får platsen eftersom man vet hur denne person värderar och vad den söker. Bekantas positiva intryck av ett område fungerar som en garanti för att platsen ska uppfylla den framtida besökarens förväntningar. Rekommendationer kan även fungera som ett gruppträck då en resenär upplever att denne måste besöka platsen för att känna samhörighet med de som redan varit där. Likt Apostopulos, Leivadi och Yiannakis (2000:80) resonemang kring motivationens nyckelord kan en dark tourist känna sig pressad av att besöka de mest välkända ”10 i topp platserna” för att i samlade grupper kunna vara med och reflektera, skryta och jämföra det som upplevts. Rekommendationer kommer inte enbart från vänner och bekanta utan även från annat håll, likt reportage, Internet och broschyrer. Som kvinnan från Chicago nämnde intresserade sig hon för att besöka Kostnice kyrkan på grund av de bilder och den information hon funnit på Internet. Bilder och texter som visar på det unika och makabra skapar ett förstärkt intresse av att besöka området och det kan ha en avgörande roll i beslutet av att resa. Vi har genom intervjuer även fått intrycket av att filmer ibland påverkar resenärens beslut att besöka en Dark Tourism attraktion. Många Dark Tourism platser har filmatiserat, exempelvis Katyn, Birkenau och andra platser under andra världskriget, vilket kan förstärka upplevelsen under besöket samtidigt som det påverkar människors val av att åka till attraktionen. Detta kan bero på att platserna kommer närmare människor eftersom de upplevt händelserna på film. Om platsen kopplas till ett minne kan den bli mer intressant för besökaren eftersom han eller hon då har något att relatera till. Filmer skapar också ett medvetande om händelser som annars kanske aldrig hade uppmärksammats.

Människor har hört och har läst om många hemska händelser och katastrofer under vår historia, som exempelvis judeutrotningen i Auschwitz- Birkenau. Att läsa om en händelse eller att se den på film gör att människan kan skapa sig en bild av vad som skett, men händelsen blir svår att ta in som något verkligt. Ett besök på platsen gjorde det däremot lättare för oss och våra respondenter att leva sig in i de förhållanden som fanns under denna tid och få en större förståelse för den hemska händelse som inträffat. Att gå på samma platser som offren och att vara i samma rum som de bott i gör att besökaren i stort sett tvingas att leva sig in i hur människorna under den tiden levde. Händelserna blir konkreta av att vara på den plats där allt inträffat, vilket ger en koppling till verkligheten. Att besöka exempelvis tortyrmuseet ger en verklighetsförankring då besökaren kan se människans utveckling från medeltiden till idag. Besökaren kan förstå hur mycket mänskligheten har utvecklats eftersom straffen och rättegångarna var betydligt hårdare då än vad det är i dagens Europa. Under våra observationer, främst vid Auschwitz förstärktes verklighetsförankringen genom att vi själva kunde visualisera historiens hemska händelser då vi befann oss på den befintliga platsen. För att verkligen förstå en sådan hemska händelse som judeutrotningen kan det kännas som ett måste att befinna sig på samma plats som offren för att kunna leva sig in i vad de upplevde. Att besöka en plats förknippad med död gör att ens eget livsförhållande värderas högre och människan börjar uppskatta sin egen vardagssituation.

Genom vårt arbete har vi sett att push och pull faktorer ofta är detsamma för en besökare som har en Dark Tourism plats i åtanke. Dark Tourism resenären strävar efter att uppleva historia och något annorlunda vilket gör att de motiveras till att resa (push). Samtidigt är det historien och en utökad kunskap som styr deras val av en specifik attraktion (pull). Spänningen finns även som en pull faktor då de söker sig till platser som upplevs som lite skrämmande och makabert. Här nedan demonstreras exempel på de pull faktorer som styr våra resenärers val att resa till Dark Tourism platser.

Figur 3. Pull faktorer. källa: egen
För större bild se bilaga 3

6. Slutsats

Under följande kapitel sammanfattas det analyserade materialet där vi lyfter fram det väsentliga som forskningsrapporten kommit fram till, vilket i sin tur ämnar besvara uppsatsens frågeställning.

Syftet med denna uppsats var att undersöka motivet till att en människa besöker en makaber attraktion. Resultatet visade att besökare ofta kan ha flera olika motiv till att resa till en Dark Tourism attraktion, men vi kunde urskilja sju teman som utgjorde de främsta motiven till respondenternas val av attraktion. Dessa var historia och utbildning, kultur, spänning, minnas, nyfikenhet, verklighetsförankring samt rekommendationer. Bland våra teman var det historia och utbildning samt nyfikenhet som var de främsta skälen till att våra respondenter valt att besöka sådana platser. Vidare uppmärksammade vi att om något autentiskt skett på platsen förstärkte det motivet till besöket. Detta då människor ville koppla historien till själva besöket för att kunna leva sig in i det som hänt.

Genom våra intervjuer kunde vi konstatera att historien bakom platserna samt den kunskap respondenterna fått genom besöket hade en stor betydelse för deras motiv till resan. Historia är en viktig del av människors liv då de kan förstå och få en bild av vad tidigare generationer vart med om. Att attraktionen har en historia bakom sig gör att människor blir mer engagerade och intresserade av att besöka platsen än om den endast konstruerats för att tjäna pengar. På så vis kan vi se att det inte alltid är den makabra platsen som står i fokus utan historien bakom en händelse. Historien bidrar till att öka besökarnas kunskap om en händelse eller plats. Auschwitz lockar besökare som har lite kunskap om platsen, men som är nyfikna på att lära sig något nytt, samt de besökare med god kunskap som vill öka sin förståelse kring händelsen. Människor känner ett ansvar av att utbilda sig om de hemska händelser som skett och genom en ökad kunskap skapas en bättre förståelse till det som hänt. Vi ser en stark koppling mellan nyfikenhet och utbildning då människor ständigt vill lära sig något nytt genom att uppleva annorlunda saker .

Nyfikenhet var utöver historia och utbildning en viktig faktor till turisternas val att besöka Dark Tourism platser. Besökarna ville uppleva något unikt och annorlunda för att sticka ut ur mängden och se något nytt. Att se en ny plats som inte många andra har upplevt gör att resenärer har något spännande att berätta för sin omgivning när de kommer hem. Filmer bidrar även till nyfikenheten då besökaren vill se platsen i verkligheten och komma närmare historien och händelsen kring attraktionen.

Historia och utbildning samt nyfikenhet var de mest framträdande motiven i vår undersökning, men det fanns även andra motiv som spelade in i respondenternas besök till en Dark Tourism attraktion. De intervjuade reste till makabra platser för att kunna koppla en hemska händelse till verkligheten samt för att kunna hedra och minnas de avlidna på platsen. Även spelade bekantas rekommendationer in för respondenternas val av att besöka just det området. Vidare framkom det att människor som sökte en spänning i tillvaron kunde hitta detta på flera Dark Tourism platser. Slutligen ville respondenterna hitta motiven till varför vissa händelser skedde, exempelvis Kostnice kyrkan. För att ta reda på detta ville de förstå kulturen, som kunde ge en förklaring till varför Dark Tourism attraktionen uppkom.

I jämförelse med våra valda teorier kring turisternas motivation kan vi i viss mån se en likhet med de resultat vi funnit. Dark Tourism resenärer besöker dessa makabra platser för att de vill bryta sina vardagsrutiner och se något annorlunda. Detta överensstämmer med de motiv som Johnson och Thomas (1993) samt Mossberg (2007) kommit fram till gällande turisternas val av en specifik plats. Likt Apostolopoulos, Leivadi och Yiannakis (2008) fann vi att respondenterna i denna undersökning ville utöka sin kunskap om en händelse, men däremot besökte de inte Dark Tourism attraktioner för att vila upp sig eller för att anpassa sig till samhället. Resultaten i denna uppsats överensstämmer även med

Wilson (2008) forskning kring besökare till australienska fängelser och Ryans (2007) undersökning av besökare till krigsplatser, där det framkom att känslorna på attraktionen samt att kunna leva sig in i de händelser som skett var viktiga motiv till besöken. Thurnell- Read (2009) uppmärksammade att rekommendationer från bekanta spelade en avgörande roll i valet av destination. Detta kan vi koppla till vår egen forskning då resenärerna ofta hade fått rekommendationer från vänner och familj som tidigare besökt och ”godkänt” platsen.

Sammanfattningsvis kunde vi se att det fanns flera olika skäl för att besöka en Dark Tourism attraktion. Dark Tourism platser erbjuder ofta ett varierat utbud av upplevelser vilket ger besökaren olika intryck. Både historia, platsens unika prägel, spänning och det dystra kan finnas på en och samma attraktion, vilket genererar ett flertal olika motiv. Beroende av besökarens intresse och personlighet, kan motiven skifta för en och samma plats. I och med att en Dark Tourism plats kan generera ett flertal olika känslor ser vi det som en av de mest intressantaste attraktionerna på marknaden.

Vidare forskning

Under arbetets gång fann vi flera intressanta forskningsområden som vi anser bör studeras i framtiden. Däribland att undersöka om det finns en idealtyp bland de som besöker Dark Tourism platser. I vår uppsats fann vi att de vi undersökte var av varierad härkomst och ålder. Därför finner vi det intressant att veta om det bland dark tourists finns en gemensam nämnare. Vem är ”The Dark Tourist”?

Under arbetets gång har det varit svårt att endast få tag på människor som haft Dark Tourism platsen som sitt primära syfte (Dark Tourists) och därför valde vi att inkludera besökare vars huvudsyfte inte enbart var att besöka den platsen. Just detta gör att vi inte får reda på vad som får en ”Dark Tourist” att besöka makabra plaster utan vi får en bild av vad som lockar människor (i allmänhet) till sådana områden. Därför är en undersökning som fokuserar på ”dark tourists” motiv till att besöka makabra platser intressant. Detta är intressant för att kunna jämföra om motiven skiljer sig från en vanlig resenär kontra en ”dark tourist”, vilket också kan framhäva om det behövs en specifik indelning av den sortens turister. Genom att segmentera dark tourist resenärer underlättar det servicen till dessa gäster. Det är därför viktigt för de ansvariga på Dark Tourism attraktioner att förstår sina besökare så att dessa kan bemöta sina kunder på rätt sätt.

I detta arbete har vi funnit att definitionerna på Dark Tourism har varierat stort och att det inte finns någon gemensam klar definition på vad begreppet innefattar. Vi utmanar därför framtida forskare att bringa en klarhet i begreppet så inte missförstånd eller oklarheter uppstår. Detta skulle underlätta för framtida forskning men även för utvecklandet av denna sorts turism.

Källförteckning

Litteratur/tryckta källor

Apostolopoulos Yiorgos, Stella Leivadi, Andrew Yiannakis. (2000). *The Sociology of Tourism-Theoretical and empirical investigations*. New York: Routledge

Bauman Zigmund (1992). *Döden och dödligheten i det moderna samhället*. Göteborg: Diadalos

Berger Arthur Asa (2007). *Thailand tourist*. Binghamton: The Haworth Hospitality & press

Blom Thomas (1998). *Morbidturism: en postmodern marknadsnisch – från Lenin till Diana*. Karlstad: Karlstad Universitet

Boyatzis Richard (1998). *Transforming qualitative information: thematic analysis and code development*. London: Thousand Oaks, ca SAGE

Bryman Alan (2011). *Samhällsvetenskapliga metoder*. Malmö: Liber

Cooper P & Cooper M. (2010). *Volcano and Geothermal Tourism: Sustainable Geo-Resources for Leisure and Recreation*. London: Earthscan Ltd.

Deuchar S. (1996). Sense and sensitivity: appraising the Titanic. *International journal of heritage studies*. Vol 2, No. 4, pp 212-21, Intellect

Edelstein R. Michael Tysiachniouk Maria, Smirnova V. Lyudmila (2007). *Cultures of contamination: legacies of pollution in Russia and the U.S*. Amsterdam: JAI press/Elsevier

Enroth Bo (1984). *Hur mäter man "vackert"*. Stockholm: Akademilitteratur

Foley M & Lennon J. (2000). *Dark Tourism - the attraction of death and disaster*. London: Continuum.

Heller D (2005). *The selling of 9/11 – how a national tragedy became a commodity*. New York: Palgrave Macmillan

Holme Magne Idar & Solvang Krohn Bernt (1997). *Forskningsmetodik – om kvalitativa och kvantitativa metoder*. Lund: Studentlitteratur

Johnson Peter & Thomas Barry (1993). *Choice and demand in tourism*. London: British library cataloguing in publication data

Kampfjord Georg (2002). *Turism och affärsresande*. Stockholm: Sellin och partner bok och idé AB

Kotler Philip, Haider Donald H, Rein Irving (1993). *Marketing places: attracting investment, industry, and tourism to cities, states, and nations*. New York: Free press

May Tim (2001). *Samhällsvetenskaplig forskning*. Lund: Studentlitteratur

Mossberg Lena (2007). *Att skapa upplevelser – från OK till WOW*. Lund: Studentlitteratur

- Novelli M. (2005). *Niche tourism: contemporary issues, trends and cases*. Wallington: Keyword group.
- Popiel Karol (2011). *The Visitor nr.48*. Warsawa: Ditro communication.
- Rojec C. (1993). *Ways of seeing: modern transformations in Leisure and Travel*. Basingstoke: Macmillan
- Ryan Chris (2007). *Battlefield tourism – history, place and interpretation*. Nederländerna: Elsevier LTD
- Seaton A.V(1996). From Thanatopsis to Thanatourism: guided by the dark. *International Journal of Heritage Studies*: 2:234 -244
- Seaton A.V(1998). *War and Thanatourism – Waterloo 1815 – 1914*. England: Elsevier Science LTD
- Sharpley Richard & Stone Philip (2009). *The darker side of travel: the theory and practice of dark tourism*. Salisbury: Short Run Press Ltd
- Sharpley Richard & Stone Philip (2011). *Tourist experience – contemporary perspectives*. Oxon: Routledge
- Shaw Gareth & Williams M. Allen (2002). *Critical issues in tourism – A geographical perspective* Miami: Blackwell Publishing LTD
- Smith Phillip (2008). *Punishment and culture*. London: The University of Chicago Press LTD
- Smolen Kazimierz (2009). *Statliga museét i Oświęcim, Auschwitz-Birkenau Svensk Guide*. Oświęcimiu; Wydawnictwo Panstwowego museum
- Stone Philip & Sharpley Richard (2008). *Consuming Dark Tourism: a thanatological perspective*. University of Central Lancashire, UK: Pergamon
- Sveriges Hotell och Restaurang företag 2011. *Långholmen officiella broschyr*. Linköping: Grafik och Pr tryckeri AB
- Tarlow P.E (2005). Dark tourism: the appealing 'dark' side of tourism and more. I M. Novelli (2005) *Niche tourism – contemporary issues, trends and cases*. Oxford: Elsevier Butterworth Heinemann. Sid. 47-58
- Turnell – Read P. Thomas (2009). Engaging Auschwitz: an analysis of young travellers' experiences of holocaust Tourism. *Journal of tourism consumption and practice*. Volym 1, no.1 Sid. 26-52
- Weaver David & Lawton Laura (2006). *Tourism management*. Milton: John Wiley & sons Australia LTD
- Wilson Z Jacqueline (2008). *Prison – culture, memory & Dark Tourism*. New York: Peter Lang publishing, INC

Zhang Jie & Marcussen Carl (2007). *Tourist motivation, market segmentation and marketing strategies*. Danmark: Centre for Regional and Tourism Research

Zelizer Barbie (2001). *Visual culture and the Holocaust*. London: ATHLONE press

Internet källor

<http://pages.123-reg.co.uk/pstone1-995478/dark-tourism.org/id6.html> 2011-05-31

www.grief-tourism.com/grief-tourism-definition/ 2011-04-05

www.hospitalityclub.org 2011-04-26

www.kostnice.cz/ 2011-04-01

www.langholmen.com/Sv/Museum/Historik.aspx 2011-05-09

www.pragresor.se/Det-medeltida-tortyrmuseet,1238.html 2011-04-01

Bilaga 1

Intervjuguide

Respondent information

1. Kön?
2. Åldergrupp? (0-30, 30-45, 45-60, 60+)
3. Bor?
4. Resesällskap?

Inför och efter besöket

1. Vad var motivet till att besöka platsen?
2. Har du besökt platsen förut?
3. Hur fick du reda på platsen?
4. Har du några förväntningar på besöket?
5. Hur upplevde du besöket/ hur tror du kommer att uppleva besöket?
6. Tror du att du kommer besöka platsen igen?

Tidigare besök (allmänt)

1. Hur många Dark Tourism platser har du besökt?
2. Vilka är dessa platser?
3. Har du något extra starkt minne från en Dark Tourism plats?
4. Hur upplevde du besöken/besöket?
5. Hur upptäckte du platserna?
6. Vad var motivet till att besöka dessa platser? Fanns det olika skäl?
7. Kommer du att besöka liknande platser i framtiden?
8. Vad tycker du är det bästa och sämsta med Dark Tourism platser/platsen?
9. Hur ofta besöker du Dark Tourism platser?

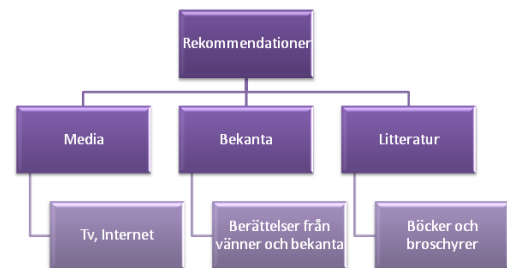
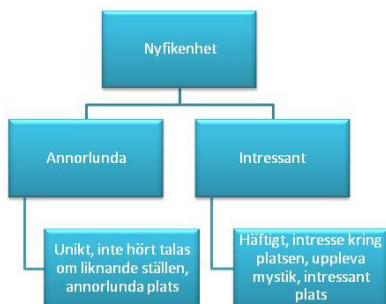
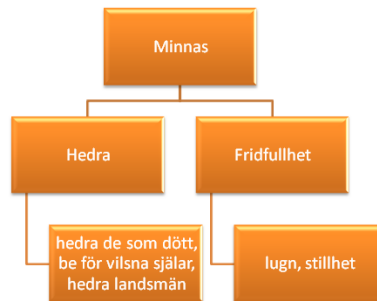
Respondent information (via mail)

1. Kön?
2. Åldergrupp? (0-30, 30-45, 45-60, 60+)
3. Bor?
4. Resesällskap?

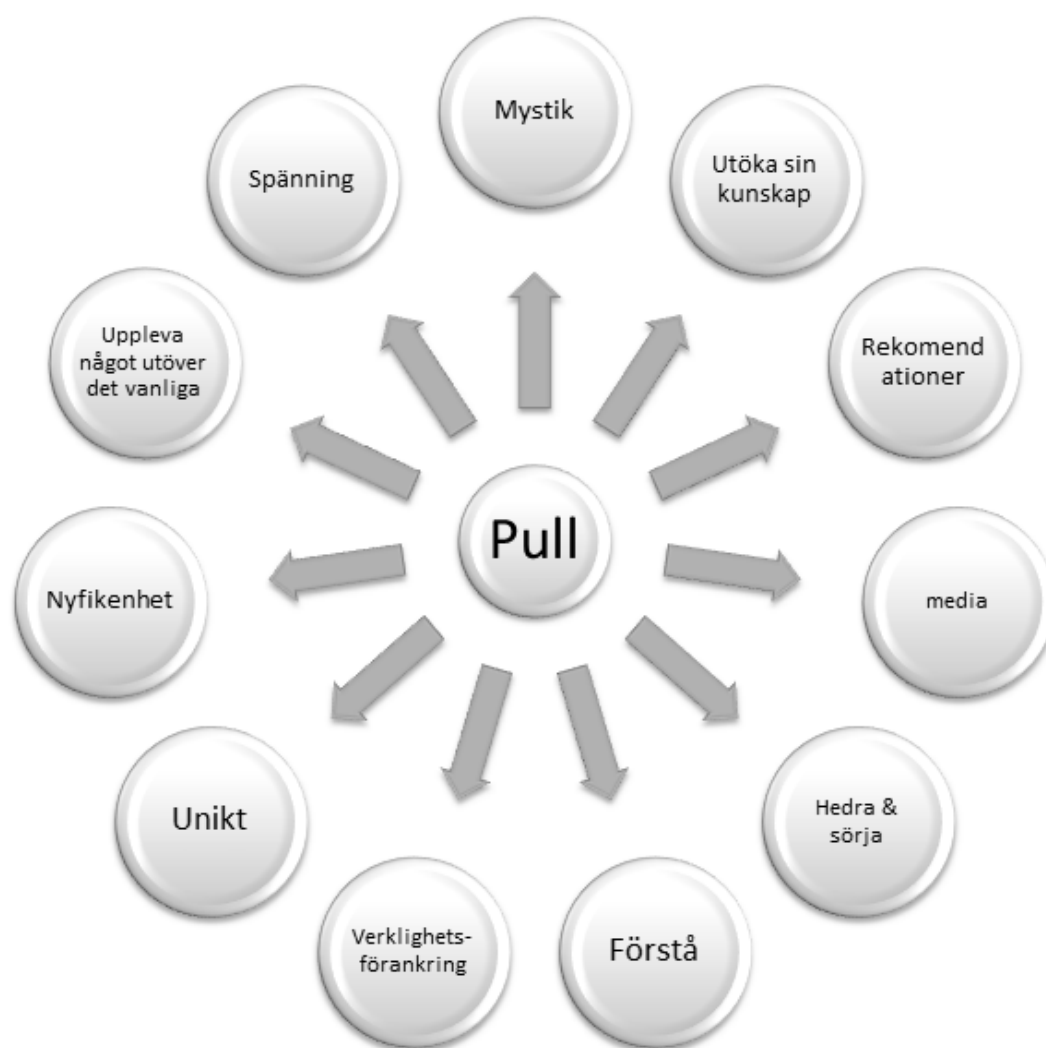
Besöket

5. Vilken/vilka Dark Tourism platser har du besökt?
6. Hur urskiljde de sig från varandra?
7. Vad var motivet till att besöka platsen/platserna?
8. Hade du några förväntningar på besöket?
9. Hur upplevde du besöket/ besöken?
10. Har du något extra starkt minne från en Dark Tourism plats?
11. Vad tycker du är det bästa och sämsta med Dark Tourism platser/platsen?

Bilaga 2 Tematisering och kodning

Bilaga 3 Pullfaktorer

Bilaga 4

Ansvarsområden

Detta arbete har delvis utförts i fält där vi tillsammans rest till observationsplatserna och utfört intervjuer. Utöver detta har arbetet till största del utförts gemensamt då vi suttit tillsammans och skrivit.

Madeleine Johansson: Inledning, Holocaustet, Dark Tourism, Holocaust Tourism, disaster tourism, battlefiel tourism. vad är en attraktion, figurer och bilder, sammanfattning.

Annika Jonsson: Tidigare forskning, Thanatourism, Prison tourism, Greef tourism, vad är ett turistmotiv, metodmotivering, urval, etiska överväganden, genomförande.

Gemensamt ansvar: Uppsatsens disposition, problemformulering, syfte, avgränsning, bedömning av datakvalité, empiri, analys och slutsats.